

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא = מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלשא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ז,יב: והנה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר הו' אלהיך לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך:

נתחיל בפ'י **מאור ושמש דברים פרשת עקב ...** או יאמר, **והנה עקב תשמעון** וגו'. דהנה כתיב (**שמות יתרו כו, דברים ואתחנן ה,ט**) **ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותיו מצותי: ס**. מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד אלפים דור, אפילו הפירות יאכלו בעולם הזה. ומהיכן הוא נוטל חלקו - מחמת שהוא עובד את השם יתברך מאהבה והוא משיג רוממותו יתברך, ויודע שהכל מאתו יתברך; שאפילו המצות ומעשים טובים שעשה לא מכוחו עשה, אלא הקב"ה נותן לו כח לעשות מצות ומעשים טובים. ואינו תובע שום שכר מאתו יתברך,

ופירשו רש"י ורבינו בחיי את הקרא ועשה חסד

(א) **רבינו בחיי דברים פרק יז** ומה המטפל לעוברי עברה נענש כעוברי עבירה, לא כל שכן המטפל לעושי מצוה שנותנין לו שכר כעושי מצוה, שהרי מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שנאמר: (**שמות כי תשא לד, ז**) **נצר חסד לאלפים**, וכתיב: **פקדו ענן אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**. הקב"ה ארך אפיים, ממתין לבניו של עובר עבירה עד ארבע דורות אחריו. אם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם ואם לא מתקנים מענישם.

(ב) **רש"י שמות יתרו כו, ועשה חסד** - נוצר חסד שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, מלת **לאלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **לאלפים** זה גם בשנוי הניקוד **לאלפים**. וממשיך רש"י נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו **לאלפים**:

תבנית החלק השני של הפסוק כעין פרט קדמאה וכלל ופרט המפרט את הפרט קדמאה.

ושמר הו' אלהיך לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך:

ושמר – פרט קדמאה, **הו' אלהיך** – קדמא ואולא כעין כלל, פרט המפרט את הפרט קדמאה **לה' את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך**

ושמר – תרסא, שיעור זמן שמירה מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד לאלפים דור (**מאור ושמש**), **רש"י ו-רבינו בחיי** פירשו נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו **לאלפים**: מלת **לאלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **לאלפים** זה גם בשנוי הניקוד **לאלפים**. כמו-כן רבינו בחיי הביא ראיה לארבעה דורות של עוברי עבירה בנוסף על העובר הראשון מהקרא (**שמות כי תשא לד, ז**) **פקדו ענן אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**:

אפשר שארבעה הדורות הנוספים מרומזים ברישום מקוצר בטעם מלת (**דברים עקב ז,יב**) **לה'** – רביע, הקב"ה שומר לכל אחד בהשגחה פרטית אליו האם מקיים **את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבותיך** (פרטים המפרטים את הפרט קדמאה). אם עשה עבירה והוא ובניו **ארבע דורות** אם לא תיקנו אזי נפרע מהם, ואם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם.

דברים עקב ז,יג: ואתה וברכה ויהי בך

וברה פרי-בטנך ופרי-אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לה'

ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, וכן **דברים ואתחנן ו,ה: ואתה את יהנה אלהיך**

בכל-לבה ובכל-נפשך ובכל-מאדך: ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, מידה (י"ח) לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל מידה ריבה וריבה את הכל, בכל אופני אהבה, אהבה מקיפה פשוטה ללא עיון כי ה' בוראך צורך לאהוב אותו, ואהבה ממלאה מתוך לימוד והתבוננות ברוממות ה', שיהא שם שמים מתאהב על ידך

ה' אוהב כל אחד מישראל בכל אופני אהבה, כשם שכל אחד מישראל מצווה לאהוב את ה' בכל האופנים, וכתב **פנים יפות דברים פרק יא משום דכתיב [דברים כו, יז - יח] את ה' האמרת היום וה' האמריך היום**, ענינו כי נתקשרו בעבותות האהבה בקשר חזק אשר הוא משני צדדין,

מוצגת השערה כי חצי הפסוק השני מרמז לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות. מהלך ההסבר: (א) קישור מהפסוק ראשית דגנך, המקור המקובל לגמר מלאכה לפסוק כאן; (ב) גמר מלאכה בדגן בפסוק כאן; (ג) כעין בנין אב מכאן לגמר מלאכה לכל יבולי גידולי הארץ; (ד) שיעורי הפרשת תרומה, הקפה מהמוקף, מתי לא מפרישים

וברה פרי-בטנך ופרי-אדמתך

דגנך ותירשך ויצהרך שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבותיך לתת לה'

מדרש רבה – על הפסוק מלמד ענינים אחדים ואחרון שבהם – לימוד **בהקש מעישור ופרי-אדמתך** היינו תיקון מאכל, לעישור **פרי-בטנך** זו המילה, היינו תיקון האדם הישראלי, שיהיה ראוי בין היתר להפריש תרומות ומעשרות. מדרשה זאת ננסה להראות כי הפסוק מרמז בהיקש או בנין אב לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות .

ממקומות אחרים בתורה העלינו כי תבנית טעמים קדמא ואולא במלה אחת, עשויה ללמד בתפקידים הבאים: (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה

בפסוק נמצאת המלה **דגנך** – קדמא ואולא במלה אחת, אשר בתפקיד של שוויון עשויה ללמד על גמר מלאכה של דגן בצורת מירוח הכרי, שהוא החלקה והשוואת הצדדים של ערימה = כרי הדגן בגורן. גמרא ב-**בבלי ביצה יג,ב** המופיעה במקומות אחדים בתלמוד עוסקת בחלק

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות**, **אתחז**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** – פשוט – מוציא מפשוט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשוט** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

הלוי ביבול גרעיני דגן ותוך כך למדים על גמר מלאכה. **ופ' רש"י האי אדגן** – (אביי עונה לרב פפא) הקדימו בכרי – כבר נעשה דגן, ומשבא לכלל דגן חלה עליו חובת כהן, דכתיב **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך**, הלכך מסתברא דהאי קרא דזכותא דכהן – אכרי תשדייה (משקבצו בגורן את הגרעינים לערימה = כרי, ומירחו = והחליקו) = השוו פניה קוראים לן דגן והגיעה זכות לכהן, ולכן הקדמת הלוי נטלה את חלק הכהן ועל הלוי להעביר לכהן חלק הכהן במה שלקח).

מפרש"י למדים כי הגדרת **אדגן** גרעיני התבואה באים לכלל דגן משנתמרת הכרי וזהו גמר מלאכה בדגן וחייב בתרומה ומעשרות. הלימוד המקובל הינו מהקרא **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך**.

תבואות חמשת המינים חטה שעורה שבלת-שועל שיפון כוסמין נקראים דגן על שם פעולת הדיגון בשעת עשיית כרי והחלקה הנחשב לגמר מלאכה בגרעיני תבואות אלה

אופני גמר מלאכה נוספים ליבולי גידולי אדמה שונים שבהם מתחייבים בתרומה ומעשרות
 טט – ע"פ **בבלי ביצה יג, ב** הגדרת גמר מלאכה בקישואין ודלועין ובצלים משיפסוק, ושלא פקסו – **משעימד ערמה**..
 טט – ע"פ **בבלי בבא מציעא פח, ב**, הגדרת גמר מלאכה בענבים וזיתים העומדים לאכילה – כניסתן לבית קובעתן (נקרא גם רואה פני הבית), וכן בתאנים ועוד פירות.

מוצעת השערה כי **(דברים עקב ז, יג) דגנך** מלמד איך **אדגן** הוא גמר מלאכה בדגן וממנו מלמד לגמרי מלאכה אחרים בהיקף או בבנין אב המרומז באותו פסוק בתבנית טעמים פעמיים זקף-קטן בין טעם אתנח וטעם סלוק.
דגנך – קדמא ואולא במלה אחת, (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה (א) תיקון המאכל ע"י תרומות ומעשרות על הסדר של מוקדם ומאוחר המרומז ב- **דגנך** – קדמא ואולא במלה אחת, כלומר הסדר הוא גמר מלאכה ואחריו הפרשת תרומות ומעשרות:

(ב) בתפקיד של שוויון, קדמא ואולא בצורתן מסמלות העמדת ערמה היינו כרי, אחד מהתפקידי קדמא ואולא במלה אחת מרמז על שוויון פני השטח כמו ערבה, כאן במובן של פעולת מירוח שהיא החלקת ערמת הגרעינים, פעולה הנחשבת לגמר מלאכה בגרעיני התבואה היינו **אדגן**, גרעיני התבואה נקראים מעתה דגן נאסרים באכילת ארעי ומחוייבים בתרומות ומעשרות. ורבנן הקישו מדגן לפירות וייקו חלקם בהעמדת ערימה, חלקם בכניסתן לבית. את הרמז להיקף ראה להלן.

(ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה, ע"פ **ש"ת מהריט"ץ (ישנות) סימן ז**
דגנך פירו' מתחל' הזריעה שיהיה הדגן נזרע ברשותך
 המלה **דגנך** בשינוי ניקוד נקראת **דיגונך** (כגון **בבלי ביצה יג, ב**) קרא קפיד **אדגן** שיהא שלך בשעת דיגון פירוש גמר המלאכה בדגן צריך להיות ע"י ישראל בין מזריעה משדה של ישראל ובין לשיטת רמב"ם כרבה כשקנה ישראל דגן מגוי שגידל בא"י ומירחו (עשה גמר מלאכה). וכן פירש ר"ש (מסכת מעשרות פרק א) אימתי באו לידי דיגון וחייב משום דכתיב **דגנך** דיגונך שיתמרה בכרי:

תבנית חצי הפסוק כעין פרטים מקדימים, כלל ופרטים אחרונים. **ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך דגנך ותירשן ויצהרך**, ופרטים נוספים. הפרט הנוסף הראשון הוא **שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כאן בתפקיד כעין בנין אב או היקף. עם היקף אחד פתחנו את הנושא **מדרש רבה** – על הפסוק מלמד ענינים אחרים ובהם – לימוד **בהיקף** מעישור **ופרי-אדמתך** היינו תיקון מאכל, לעישור **פרי-בטנך** זו המילה, היינו תיקון האדם הישראלי שיהיה ראוי בין היתר להפריש תרומות ומעשרות. כל תיקון הוא סוג של חציצה (מתפקידי תלישא) – הפרשת איסור למפריש. אפשר כי המשך הקרא **שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה** – פעמיים זקף בין שני קיסרים מרמז על כעין היקף או בנין אב **ללמד** מדגן לשאר יבולי גידולי אדמה על חובת גמר מלאכה ואחריה היבול הוא טבל וחייב בתרומות ומעשרות.

בפסוק **(דברים שפטים יח, ד) ראשית דגנך** אין רמז בטעמים לשיעורים ומחיצות. כאמור הצגנו מקור נוסף להפרשת תרומות ומעשרות מהחצי השני של הפסוק **דברים עקב ז, יג** במלת **דגנך** במובן של אדגן – דגנך ודיגונך.

ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך
דגנך ותירשן ויצהרך שגור-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתך לתת לך:
ובכרך פרי-בטנך ופרי-אדמתך – מונח מונח תלישא-גדולה (=תלשא), כעין שלוש תלישא-גדולה, שעשויים ללמד אלפניהם ולאחריהם ובסה"כ כששה תפקידי תלשא מבין התפקידים כעין שיעור, חציצה, מחיצה, עקירה.

שלושה שיעורים נדרשו בירושלמי בהסתמך על פסוק ביחזקאל ונמצאים בפ"י **רש"י (ד' שפטים יח, ד) ראשית דגנך** - זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו **(ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג)** נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר **וששיתם האיפה מחמר השערים**: **(יחזקאל מה, ג)** ששית האיפה, חצי סאה. כשאתה נתן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין: באותו ירושלמי גם נדרש שיש להפריש תרומות ומעשרות מן המוקף, היינו מחיצה.

וב- **מדרש תנאים לדברים פרק יח** דרש **שיעור השארה לאדם המפריש ברוחב לב** ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבר ששייר מקצת** ואפשר כי תלישא אחת משמשת בתפקיד עקירת חובת ההפרשה כנאמר ב-**מדרש תנאים לדברים פרק יח** [ת"ל ראשית] דגנך ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחו הגוי פטורין מכלום): **בדרך דרש בבלי תענית ח, ב**, ד"ה ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ... ת"ר הנכנס למוד גרנו ... התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי זהו וגו' **ובכרך ... דגנך** – קדמא ואולא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה. דבר הסמוי מן העין מתברך עד אחרי מירוח הכרי - היינו עד גמר מלאכה, ולכן לפני ש-התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי זהו וגו' מבקש כי הברכה תימשך לנמדד כי נעשה לשם הפרשת תרו"מ כמצוות ה' ולא לתועלת הבעלים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; עמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הפצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דקא** – מוציא; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטית; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטית; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטית; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ז,יג: ואתהבך ויברכה ויהרבה

ויבך פרי-בטנה ופרי-אדמתך דגנך ותרששך ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתך לתת לך:

נפתח בחזרה על ענין שהוצג בדף עקב התשע"א ונפתחו הלאה.

ויבך פרי-בטנה ופרי-אדמתך – מונח מונח תלישא-גדולה, כעין שלוש תלישא-גדולה, שעשויים ללמד אלפניהם ולאחריהם ובסה"כ כששה תפקידי תלישא מבין התפקידים כעין שיעור, חציצה, מחיצה.

שלושה שיעורים נדרשו בירושלמי בהסתמך על פסוק ביחזקאל ונמצאים בפ' **רש"י (דב' שפטים יח,ד)** **ראשית דגנך** - זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו (**ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג**) נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר ושיתם האיפה מחומר השעורים (**יחזקאל מה,יג**) ששית האיפה, חצי סאה. כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין:

באותו ירושלמי גם נדרש שיש להפריש תרומות ומעשרות מן המוקף היינו מחיצה.

וב- **מדרש תנאים לדברים פרק יח** דרש שיעור השארה לאדם המפריש ברוחב לב ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם

לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבד שישיר מקצת**

ואפשר כי תלישא אחת משמשת בתפקיד עקירת חובת הפרשה כנאמר ב-**מדרש תנאים לדברים פרק יח** [ת"ל ראשית] דגנך ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין מכלום):

בדרך דרש בבלי תענית ח,ב ד"ה ואמר רבי יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ... ת"ר הנכנס למוד גרנו ... התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' **ויבך ... דגנך** - קדמא ואולא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה. דבר הסמוי מן העין מתברך עד אחרי מירוח הכרי - היינו עד גמר מלאכה, ולכן לפני ש-התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה וגו' מבקש כי הברכה תימשך לנמדד כי נעשה לישם הפרשת תרו"מ כמצוות ה' ולא לתועלת הבעלים.

ויבך פרי-בטנה ופרי-אדמתך - מונח מונח תלישא-גדולה. תלישא-גדולה בתפקיד של מקור, כאן מקור הברכות

מכאן הרחבות על שנת התשע"א

שיעור מתנת כהנים מהגז מרומז בפ' **רש"י דברים שפטים יח,ד** **וראשית גז צאנך** - כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פירש בה שיעור. ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות,

שיעור גדול או סימנים בפרי או צבע פרי הראוי לעישור, ע"פ **משנה מעשרות פ"א מ"ג** התבואה והזיתים משיכניסו שליש, **פ"א מ"ב מ"ד** צבע וסימנים בפירות אחרים

נמצאו ששה תפקידי תלישא-גדולה, ואפשר כי יש להוריד את ענין עקירת חובת הפרשה.

השלמות למצוות תרומות ומעשרות היוצאות משני פסוקים (**דב' עקב ז,יג**) **דגנך** ו- (**דב' שפ' יח,ד**) **ראשית דגנך**

דברים עקב ז,יג: ואתהבך ויברכה ויהרבה

דגנך ותרששך ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתך לתת לך:

דברים שפטים יח,ד: ראשית דגנך תירששך ויצהרך גז צאנך תתן-לו:

רש"י דברים יח,ד **ראשית דגנך** - זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו (**ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג**) נתנו בה שיעור, עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר **ושיתם**

האיפה מחמר השערים (יח' מה,יג) **ששית האיפה** (איפה היא שלושה סאין, לכן), חצי סאה (היא ששית איפה). כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכור (בתנ"ך נקרא **חמר**) שלשים סאין:

תלמוד ירושלמי מסכת תרומות פרק ד דף מב טור ד /ה"ג

/ה"ג/ הלכה ג' כתיב (**יח' מה,יג**) **ששית האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השערים** יכול תורם בחטים אחד משלשים ובשעורים אחד מששים ת"ל (**יח' מד,ז**) **וכל-תְרומת פל** שיהו כל תרומות שוות שמואל אמר תן ששית על ששיתם (אחד חלקי 60 ועוד

אחד חלקי 360 = 0.0194 היינו כ-0.2 והוא אחד חלקי 50) ונמצא תורם (יותר מכך) אחד מארבעים (שוה בעין יפה) בינונית אחד מחמשים

אמר רבי לוי כתיב (**במ' מט' לא,ז**) **וממחצת בני-ישראל תקחו אתרו אחזו מן-החמשים** כל שאתה אוחד ממקום אחד הרי הוא כזה מה זה אחד מחמשים אף מה שאת אוחד ממקום אחר הרי הוא כזה והרעה אחד מששים דכתיב **וששיתם האיפה מחמר השערים...**

ומה אין רבי יודה דאית ליה שלא מן המוקף פטיר רבנין דלית להון שלא מן המוקף לא כל שכן ...

אמר ליה ר' יוחנן מן מאן שמעיתא אמר ליה מפילפול חברייא שמעיתא הא דרבי ינאי אמר אפילו אחד מאלף אמר רבי מנא לית כאן שיעורא דכתיב (**דב' שפ' יח,ד**) **ראשית דגנך תירששך ויצהרך** ואפילו כל שהוא

מדרש תנאים לדברים פרק יח ד (דב' שפ' יח,ד) **ראשית דגנך תירששך ויצהרך** בתרומה גדולה הכת' מדבר מלמד שאין תורמין אותה אלא מן המוכר שני **ראשית** ר' ישמעאל אומר מנ' אתה אומר למקדיש ערימתו עד שלא מירח פטור מן המעשרות או יכול

משמירה ת"ל (**דב' שפ' יח,ד**) **ראשית דגנך תירששך ויצהרך ... תתן-לו:**

(**דב' שפ' יח,ד**) **ראשית דגנך תירששך ויצהרך ... תתן-לו** - סלוק, מגביל הנתינה, כאן פוטר מן המעשרות מי שהקדיש ערימת פירותיו עד שלא עשה גמר מלאכה

ר' עקיבה אומר מנ' אתה אומ' שאם רצה אדם לעשות כל גרנו תרומה וכל עיסתו חלה שהוא רשאי **ובלבד שישיר מקצת** [ת"ל (**דב' שפ' יח,ד**) **ראשית דגנך** ולא דגן גוי (מיכן אמ' פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין מכלום):

רש"י דברים שפטים יח,ד **וראשית גז צאנך** - כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פירש בה שיעור. ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר **וחמש צאן עשיות עשיות (שמואל א' כה,יח)**. רבי

עקיבא אומר **וראשית גז** ששים, **גז צאנך** ארבע, **תתן-לו** הרי חמש:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; מצבת המשברות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונה – רבוי; מחפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טרכא = טרקא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב ששועיה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = טרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אפשר כי גם שיעור הגז להינתן מחמש רחלות ילמד מ- וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ – מונה רביע, והשיעור ירומז באחת ממשותפת תפקידי תלשא שבקרא.

דב' עקב זיג, דִּנְיָךְ וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ

דִּנְיָךְ – קדמא ואזלא במלה אחת, (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה (א) תיקון המאכל ע"י תרומות ומעשרות על הסדר של מוקדם ומאוחר המרומז ב- דִּנְיָךְ – קדמא ואזלא במלה אחת, כלומר הסדר הוא גמר מלאכה ע"י העמדת ערימת כרי בגורן ומירוחה, ואחריו הפרשת תרומות ומעשרות:

פעולה הנחשבת לגמר מלאכה בגרעיני התבואה היינו אדגן, גרעיני התבואה נקראים מעתה דגן נאסרים באכילת ארעי ומחוייבים בתרומות ומעשרות. ורבנן הקישו מדגן לפירות וירקות חלקם בהעמדת ערימה, חלקם בכניסתן לבית. את הרמז להיקש ראה להלן. מדאורייתא רק דגן תירוש ויצהר חייבים בתרומות ומעשרות אחרי גמר מלאכתם. הועלתה השערה כי המשך הקרא שְׁנַר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרְתָּ צִאֲדָךָ עַל הָאֲדָרְתָּה – פעמיים זקף בין שני קיסרים מרמז על כעין היקש או בנין אב ללמד מדגן תירוש ויצהר לשאר יבולי גידולי הארץ על חובת גמר מלאכה ואחריה היכול הוא טבל וחייב בתרומות ומעשרות. האם כל סוגי היבולים יהיו בגמר מלאכה אחיד של ערימת כרי ומירוחה? בא הכתוב וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ – מונה רביע, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן

משנה מעשרות פ"א מ"ה – מ"ח מלמדת תשעה אופנים של גמר מלאכה או הנקבע למעשר. רבוי האופנים עשוי להיות מרומז (א) בקרא **דב' עקב זיג, וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ** – מונה רביע, לרמז על לפחות ארבעה אופני גמר מלאכה נוספים על הערמה. או לרמז על ששה דברים הקובעים למעשר מדרבנן או (ב) בקרא **דברים שפטים יח, ד, וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ** – מונה רביע, שימוש נוסף לתבנית וְתִירְשֶׁנָּה וַיִּצְהָרְךָ – מונה רביע, מאחד משני הפסוקים עשוי להיות רמז ל-**משנה מסכת תרומות פ"א מ"א, מ"ה מ"ו מ"ז** – ל-חמשה לא יתרומו ואם תרומתן תרומה ו/או חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים ו/או חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ב מאימתי הפירות חייבות במעשרות התנאים משיבחילו הענבים והאבשים משהבאישו האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו הרמונים משימסו התמרים משיטילו שאור האפרסקים משיטילו גידים האגוזים משיעשו מגורה ר' יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה: **משנה ג** החורבין משינקדו וכל השחורים משינקדו האגסים והקרסטומלין והפרישים והעוורדים משיקרחו וכל הלבנים משיקרחו התלתן משתצמח התבואה והזיתים משיכניסו שלישי: **משנה ד** ובריק הקשואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגין חייבים גדולים וקטנים ר"ש פוטר את האתרוגים בקטן החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור במרים: שיעור גדול או סימנים בפרי או צבע פרי הראוי לעיבור, ע"פ **משנה מעשרות פ"א מ"ג** התבואה והזיתים משיכניסו שלישי, **פ"א מ"ב מ"ד** צבע וסימנים בפירות אחרים

משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה איזהו גרנן למעשרות הקשואים והדלועים משיפסקו ואם אינו מפסק משיעמיד ערימה אבטיח משישלק ואם אינו משישלק עד שיעשה מוקצה ירק הנאגד משיאגד אם אינו אוגד עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו כלכלה עד שיחפה ואם אינו מחפה עד שימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי עד שילקט כל צרכו בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו: **דִּנְיָךְ** – גמר מלאכתו בעשיית כרי ומירוחה בגורן, ונקבע למעשר. הנעשה בדגן בגורן מושאל כרעיון לעשות לגידולי ארץ אחרים והרעיון הזה נקרא גרנן וזה כמפרש **רמב"ם על משנה מסכת מעשרות פ"א מ"ה [ה] גרנן, מושאלת**. והכוונה מאמתי נעשין הפירות כדגן שבגורן שאסור לאכול ממנו עראי מפני שנקבע למעשר, ... כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ה** מתקבל: (א) פיקוס או ערמה, (ב) שילוק אן מוקצה, (ג) איגוד או מלוי כלי או ליקוט כל צרכו, (ד) חיפוי או מילוי או עד כל צרכו, (ה) או הבאה לבית **משנה ו** הפרד הצמקין והחורבין משיעמיד ערימה הבצלים משיפלק ואם אינו מפלק משיעמיד ערימה התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה הקטניות משיכבוור ואם אינו כובר עד שימרח אע"פ שמרח נוטל מן הקוטעים ומן הצדדים וממה שבתוך התבן ואוכל: כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ו** מתקבל: (א) ערימה (ב) פיקול (ג) ערימת תבואה ומורחה (ד) כבירה בנפה או מירוה

משנה ז היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור ושותה השמן משיירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומבין הממל ומבין הפצים ונותן לחמטה ולתמחוי אבל לא יתן לקדרה וללפס כשהן רותחין רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ז** מתקבל: (א) יין משיקפה (ב) השמן משיירד לעוקה **משנה ח** העגול משיחליקנו מחליקים בתנאים וענבים של טבל רבי יהודה אומר המחליק בענבים לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר הגורגרות משיירד ומגורה משיעגל היה **דש** בחבית ומעגל במגורה נשברה החבית ונפתחה המגורה לא יאכל מהם עראי רבי יוסי מתיר: כאשר מונים את הגרנן השונים במשנה **מעשרות פ"א מ"ח** מתקבל: (א) החלקה (ב) דישה (ג) מעגל במגורה כסה"כ ממשנה ז ומשנה ח חמישה אופני גמר מלאכה

חמישיות בתרומה

משנה מסכת תרומות פ"א מ"א חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו עובד כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתו תרומה:

חמשה עשר תנאים ממה לא תורמים

[ה] אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שנשלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו ולא מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב ולא מן התלוש על המחבור ולא מן המחבור על התלוש ולא מן החדש על הישן על החדש ולא מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ואם תרמו אין תרומתן תרומה:

משנה ו חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה:

ב"ב טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט; שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרָחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

דברים עקב יא,יב:

אַרְצֵי אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ דִּבְרַשׁ אֹתָהּ תִּמְוֶי עֵינֵי הָיָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: ס

ספר שפתי קדושים האדמו"ר צבי הירש המגיד מנאדבורנא מכון זרע ברך - צפת ע' כז (דב' עקב יא,יב) אַרְצֵי אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ הִרְשֵׁ

אֹתָהּ תִּמְוֶי עֵינֵי הָיָה וגו' הענין שכל תיבה של לה"ק צריך לחקור על שורש שלה מאיזה עולם נלקחה ... וצריך להבין באיזה בחנה יכול להפך ע"י נגינות הטעמים דהיינו חכמה מהפך האותיות וע"י ניגון יכול הוא להפך ע"ד מ"ש וד' נתן לי לשון לימודים שהלשון הוא הדורש וממנו נמשך לדיבור והלשון נמשך מהמחשבה דהיינו מהחכמה וגו'

אַרְצֵי – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' רמב"ן ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת. בדרך סוד זקף-גדול מרמז לפעמים לקשר עולם הכתר לספירת חכמה ולספירת בינה.

אֲשֶׁר-הָיָה אֱלֹהֶיךָ הִרְשֵׁ אֹתָהּ - בדרך הסוד אפשר כי יכוון לענינים אלקיים שמעל לספירת החכמה והם בכתר והנקראים עתיק יומין ואריך אנפין. ולמד הרב סנדר ערלנגר הי"ו (ראה איכה התשע"א) כי באריך אנפין יש רק עין חסד, המשפיעה **תִּמְוֶי** – רביע בתפקיד

ארבע, דרך השלבים (חכמה ובינה ודעת, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) אל השלב הרביעי והמקבל היא מלכות שב- **אַרְצֵי**. החסד המושפע מהכתר (עתיק יומין, אריך אנפין) מושפע קודם אל הספירות חכמה ובינה המרומזות בכתוב **עֵינֵי הָיָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַ** - קדמא (במובן

קודם) מהפך פשטא זקף-קטן. וע"פ ספר שפתי קדושים הכתוב **הָיָה אֱלֹהֶיךָ** שהחכמה מהפך האותיות וע"י ניגון (טט – הטעמים) יכול הוא להפך דברים לא טובים לטובים. החכמה והבינה הם התחלות של שני קווי השפעה אל זעיר אנפין (חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד) שבו

מתגלה יותר עין ימין של חסד ועין שמאל של גבורה הנקרא גם דין היינו מה שנאמר **מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה** בתחילת השנה פותחים דף חדש בלי זכויות ובלי חובות, ונרשמים מעשי ישראל בארץ ישראל עד אחרית השנה. זכו ישראל במעשיהם אזי מה שיצא מ-

אַרְצֵי – זקף-גדול, היינו עולם הכתר נהיה כולו חסד בספירת המלכות השורה ב-אַרְצֵי – בארץ-ישראל וממנה נלמד ע"פ הטעם אַרְצֵי – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש כפי' רמב"ן ... ויש בו סוד עמוק, כי הארץ הזאת (א) נדרשת בכל (ב) והיא הכל, (ג) וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת...

טט על בסיס הנאמר ב-**ספר שפתי קדושים** אפשר לומר כי הפסוק

בראשית ב,י: וַיִּקְרָא יִצְחָק מַעֲדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

ילמד כי נהר השפעה היוצא מחכמה ירמז כי בחכמה אחדות ובה הטעמים לכל פרט באחדות והם מתואמים ביניהם בשילוביהם. ביציאה יפרד לפרטים עד כי לא יוכרו התאמותיהם אבל כל פרט נושא את טעמו במקור עמו וע"י התבוננות בהם אפשר לגלות התאמות במקור לפני הפרדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות**, אנתח, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ז,יט:

הַפִּסְתָּ הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֲתָת וְהַמַּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַיָּדָע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ ה' אֱלֹהֶיךָ כִּן-וַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הַעַמִּים אֲשֶׁר-אָתָה נְרָא מִפְּנֵיהֶם:

הַפִּסְתָּ הַגְּדֹלָת – קדמא ואולא ... כִּן-וַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ – גרשיים מהפך פשטא, תבנית של כעין מלמד ולמד והלמד מוגבל לא להיות יותר מהמלמד (מעין קל וחומר עם דיו לבא מן הדין להיות כנידון). כאן המלמד הוא ההצלה ממצרים על-אף שלא היו עדיין ראויים,

שהיתה ע"י הַפִּסְתָּ (רש"י – נסיונות) הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֲתָת וְהַמַּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַיָּדָע הַנְּטוּיָה ... כִּן-וַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הַעַמִּים (עמים בכלל ועמי כנען מייד) וְאֲשֶׁר-אָתָה נְרָא מִפְּנֵיהֶם: (פנים יפות) אפילו אם לא תשיגו למעלות הבטחון שלא ייראו אפ"ה יעשה ה' עמכם כמו שעשה במצרים

והרלב"ג פירש רק על ענין ההצלה ולא הזכיר שלא היו עדיין ראויים.

רלב"ג ... (זי-יט) עוד הזהירים שלא ייראו שלא יוכלו להוריש **הגוים הרבים** ההם, כי יש להם לבטוח שיד השם יתעלה לא תקצר **מהורישם**, בעבור מה שראו מפעולותיו הנפלאות שעשה ביציאת מצרים.

דברים עקב ח,ב:

[ב] וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַיָּדָע אֲשֶׁר הוֹלִיכָה ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתָךְ לְנַסְתָּךְ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְבְּךָ הַתִּשְׁמֵר מִצְוֹתָו מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:

דברים עקב ח,ג:

וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ

וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדַעְנוּ אֲבֹתֶיךָ

לְמַעַן הוֹדִיעַךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבָדוּ יַחְנֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִּי ה' יַחְנֶה הָאָדָם:

וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ – זרקא סגול, בגלל שלא הכינו מיום ליום זה הוסיף רעב (בבלי יומא, רשב"ם) ו-**ראב"ע** – יתכן רעב מתאוות אחרות ומפרש **אבי עזר** תענוגי חמדות ולא תאוות מאכל שטעמו במן כל מיני מטעמים

רשב"ם ח,ב לענתך (ט) – **למען ענתך** – זה ענוי שאין פת בסלך וחיידך תלויים למרום בכל יום

אור החיים וַיַּעֲבֹד עינוי הדרך, **וַיַּרְעִבְךָ** עינוי חסרון המזון ושבת המן שהוא הדבר הראוי אפילו למעונה ולרעב מלבד הטעם הנרגש שהיה כצפיחית בדבש

ע"פ **כתור שם טוב וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ** וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן אכילת המן הייתה בבחינת עינוי מפני שהמן היה מאכל רוחני, לחם מן השמים, ואוכלי המן לא התענגו ממנו כמו מאכילת מאכל רגיל.

תולדות יצחק דברים ח

(ג – ה) ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. שמלתך לא בלחם מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. וידעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ**, בכאן יש שלש ספיקות:

הספק הראשון, איך אמר **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן**, שנראה מזה שהמן הוא עינוי ואינו כן אלא עונג, שנאמר [שמות טז] לא וטעמו כצפיחית בדבש, [במדבר יא ט] והיה כטעם לשד השמן. **הספק השני**, איך אמר **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן** שבזה גינה אותו, ובסמוך לזה שבחו מאד שאמר אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך. **הספק השלישי**, אחר ששיבחו כל כך ואמר בו **אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדַעְנוּ אֲבֹתֶיךָ**, לומר שהוא יותר טוב מאד מפת שלנו, איך אמר **לְמַעַן הוֹדִיעַךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבָדוּ יַחְנֶה הָאָדָם**, שהאומר לא על הלחם לבדו צריך שיצא בדבר שהוא גרוע מלחם, כגון שיאמר לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל פירות אם יצאו מפי י"י יחיה האדם, שהפירות אינם חשובים כלחם, אבל על המן איך אמר **לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבָדוּ יַחְנֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִּי ה' יַחְנֶה הָאָדָם...**

כפי כוונת חז"ל עינוי והרעבות הוא במן עצמו, אמרו במס' **יומא** פרק יום הכפורים [עד,ב] כתיב **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן**, וכתיב [דב עקב ח,ב] **לְמַעַן עֲנֹתָךְ**, למען השביעך מיבעי ליה (שובע היה לו לכתוב לא עינוי), רב אמי ורב אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעים, אמר רבי זירא מאי קרא (**קהלת וט**) **טוב מְרָאָה עֵינַים מְהֵלָה-נֶפֶשׁ**, אמר אביי הילכך מאן דאית ליה סעודתא לא ניכלה אלא ביממא (מי שיש לו סעודה יאכלנה בזמן יום, שיראנה). ומה שכתוב [דב עקב ח,ג] **לְמַעַן הוֹדִיעַךָ** נ"ל לפי שהטבעים אמרו שאי אפשר לזון אלא מי שדומה לניזון, ולכן המים אינן זנין אלא במקרה שמעבירין המזון, וזה לפי שהם פשוטים והאדם מורכב, והלחם שלנו זן לפי שהוא מורכב מארבע יסודות כמונו, והטעם שהוא מורכב לפי שהוא רחוק ונתגלגל מהשי"ת באמצעיים רבים. **הסבר אמוני: [דב עקב ח,ב] לְמַעַן עֲנֹתָךְ** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד בנושא עינוי מיוחד לעם ישראל במדבר, מטרתו בהמשך פסוק (ח,ב), ופרטיו באים בפסוק (ח,ג)

לפי המהלך של **תולדות יצחק** הכתוב [דב עקב ח,ג] **לְמַעַן הוֹדִיעַךָ** – מונח רביע, מלמד שבד"כ אדם המורכב מארבע יסודות, ניזון במאכל המורכב מארבע יסודות. אבל **וַיֹּאכְלֶנָה אֶת-הַמֶּן** – מהפך פשטא, בזמן שהיה במדבר היה היפוך בהזנת בני ישראל. השי"ת הפיק במאמרו מן שהוא דבר (פשוט, שאינו מרכב מארבע היסודות) שיוצא מ"י שהוא פשוט אחר שיצא מפיו יהי מן ויהי מן, ואף-על-פי-כן המן הפשוט זן לאדם המרכב, וזהו **אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ** – מונח זקף-קטן, כי הידיעה המקובלת על המזון היא שמאמר השי"ת עובר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (כ) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התעש"ח; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלשא-קטנא = תראא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דרך שני אמצעי ביניים, (א) תנועת הגלגלים (חמריים שמיים) שמהוה את (ב) ארבע היסודות ומהן מורכב המזון. (זוהר פרשת וארא מלמד כי ארבע היסודות קשורים לארבע חיות של כסא הכבוד – המרכבה, אפשר שיש לומר כי שרשם במרכבה ומשתלשלים מחמריים שמיים, ולכן **למען הודיעה** – מונח רביעי, ילמד על שלבים רבים להתהוות המזון המרכב: דבר ה', מלאכים, חמריים שמיים, ארבע יסודות, מזון).

(קהלת וט), טוב מראה עינים מהלך-נפש – תביר מרכא טפחא אתנה. **מראה עינים** – מרכא טפחא, יתור לרבות המזון לאוכל אותו ע"י הראיה. **טוב** – תביר, ממעט שביעות הסומא כ-אמר רב יוסף מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעים,

רשב"ם טוב – תביר ממעט אכילת מזון לטובת רבוי הסתכלות ראיית ממונו, וזה משביעו. **ר' יוסף קרא טוב** – תביר, לי שאראה אוצר מלא כסף וזהב, משאחסר ממנו להראות את נפשי טובה (ע"פ קה' ב, כד) **טוב** – תביר ממעט הנאה מהמזון כדי להנות מגידולו. **ראב"ע (ט) טוב**. אמר: מה לחכם שתהלוך נפשו בדרך הכסילים, שנפשם לא תמלא (ראה לעיל, ז-ח)? דיי לו הנמצא הנראה לעין, **טוב** – תביר ממעט החכם מדרך צוברי המזון, שהם ביתור לרבות ממונם.

שהשי"ת פשוט ואחד בתכלית הפשיטות והאחדות, והמלאך שהוא קרוב מה' יתברך פשוט אבל יש לו קצת הרכבה, מצד שהוא עלול מה' יתברך והקב"ה עילתו ולכן כאילו במלאך קצת חומריות, וזהו שאמר [איוב ד יח] הן בקדושו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה, ומה תהלה יש במלאך אלא זה, אבל אותו החמריות שיש להם אינו גשמי, והשמים שהם יותר רחוקים מהשי"ת הם חמריים שמיים, אבל אינם מורכבין מארבע יסודות אלא הם פשוטים והם יסוד ה' שאין בו הפניות, ולכן הם נצחיים ואין בהם הפסד ומיתת. ואחר כך נשתלשלו מהם הארבע יסודות נפסדים, והווים אלו מאלו מצד ההיולי שלהם מאבד צורה ולוקח צורה, וההיולי כאלו מורכב מאחר שבו ארבע יסודות זה אחר זה ואחר כך המזון מורכב מארבע יסודות והמורכבים מהם חמריים מאד, וזה לפי שהם רחוקים מהשי"ת. אבל כל הדבר שיתקרב יותר מהשי"ת הוא יותר פשוט, והמן פשוט מאד לפי שאינו מורכב מארבע יסודות והוא קרוב מאד להשי"ת, שהוא מורכב והמורכב זן למורכב, כי על כל דבר שיוצא מיי' שהוא פשוט אחר שיוצא מפיו יהי מן ויהי מן, שלא נתהווה מתנועת הגלגלים כמו היסודות והמזון שמתהווה מצד תנועת הגלגלים, גם בזה הפשוט שהוא **מן יתנה האדם**. ומה שאמר [שמות טז ד] הנני ממטיר לחם מן השמים, פירושו ממקום גבוה לא שהשמים מולידים אותו, וזהו שאמר **כי על-כל-מוצא פי-ה' יתנה האדם**, שאין אמצעי בנתים אלא שיוצא מפיו והיה כן בלא אמצעי. הכלל העולה שהמזון צריך שיהיה דומה לניזון **והמן** פשוט ועם כל זה זן,

וזהו שכתוב בפרק הנוכח (יומא עה ב) לחם אכירים אבל איש [תהלים עח כה], לחם שמלאכי השרת נוונים בו דברי רבי עקיבא, אמר לו רבי ישמעאל טעית וכי מלאכי השרת אוכלים לחם, והלא כבר נאמר לחם לא אכלתי, אלא אל תקרי אכירים אלא אכרים שנבלע באכירים, פירוש מצד שהוא פשוט אין בו מותר. ובכל זה הותרו השלש ספיקות **אם הראשונה** איך אמר ויענך וירעיבך ויאכילך את המן, שנראה מזה שאכילת המן הוא ענוי ורעבון ואינו אלא עונג, שנאמר כצפחית בדבש וכטעם לשד השמן, הכל **יש במן עונג ורעבון**, **עונג מצד חוש הטעם**, **רעבון מצד חוש הראות**, שהיו כסומים שמשנתנה לכמה טעמים, ואין רואין בו אלא כלובן ועינו כעין הברולה. או עונג מצד חוש הטעם, **עינו ורעבון** מצד שאינו בביתם אלא מצפין אולי יבוא ואולי לא יבוא, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, שמי שיש לו פת בסלו אף שלא אחד יום אחד הוא שבע שידע כי לא יחסר לחמו, ומי שאין לו פת בסלו אף על פי שאכל הוא רעב. **והספק השני** איך גינה אותו כמה שאמר ויענך וירעיבך ואחר כך שבת אותו כמה שאמר אשר לא ידעת, גם כן הותר שהעיניו והרעבון הוא מצד שאין רואין אותו והיו כסומין, או מצד שאין להם פת בסליהם, והשבת הוא שלא ידעון אבותיך שיוזן פשוט למורכב ודרך נס זן והוא שבת גדול ומעלה גדולה. ובה גם כן הותר **הספק השלישי** אחר ששיבחו כל כך ואמר **אשר לא-ידעת ולא ידעון אבותיך** לומר שהוא יותר טוב מלחם שלנו, איך חזר וגינה אותו כשאמר **למען הודיעה פי לא על-הלחם לבדו יתנה האדם** וגו', שנראה מזה שהוא גרוע, כבר הותר במה שאמרנו שהוא **שבת** לומר **לא על-הלחם** מורכב מארבע יסודות יחיה האדם, **פי על-כל-מוצא פי-ה'** שהוא פשוט **יתנה האדם**, וזה שבת גדול במן ונס גדול. הסבר אמוני לתלשא:

למען הודיעה פי לא – ס"ת אנכ"י, ממאמר אנכ"י השתלשלות אין סוף עלמין עד הבריאה של עולם המעשה, ושיעור אין סוף מרומז בטעם תלשא במלת **פי**, בלימוד אלפניו.

פי – תלשא, בתפקיד לימוד אלפניו שמתעמי **למען הודיעה** למדנו על מזון מרכב מארבע יסודות, בא ללמד על בחינה מעולה, שבת הבורא שברא את האדם שיוכל להיזון בדרך המורכבת, וגם בלימוד אחריו שבת שהאדם יוכל להיזון במזון פשוט היינו **לא על-הלחם** (המרכב) **לבדו יתנה האדם**.

לא – מונח, לפני תבנית מלמד על מספר דרשות לפי התבנית שאחריה **על-הלחם לבדו יתנה האדם** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, (א) לימוד כפשוטו שלא רק על האוכל המרכב מארבע יסודות יחיה האדם אלא גם על אוכל פשוט כמו מן. (ב) דרשה היוצאת מפשוטו אפשר כ-**שפת אמת התרמ"ח** כתב שבכל אוכל יש מן, כלומר גם האוכל המרכב מרכב בו מן (ראה תועלת הענין בהמשך). **פי** – תביר **על-כל-מוצא פי-ה'** – מרכא טפחא, יתור לרבות אופני פעולה של דבר ה', ישיר, דרך אמצעיים, מעורב ו-**פי** – תביר ממעט, לאו כל אחד זוכה לכל אופני פעולת דבר ה'. **יתנה** – מרכא, רבוי חיות מחומר ורוח כמו תורה **האדם** – סלוק, מגביל שרק בני ישראל המכוונים באכילתם לשם שמים ולא לתאוה זוכים להפיק תועלת רוחנית מהמן הישיר או המעורב המתהווה מפי ה' ונותן להם חיות ללימוד התורה ושתיה חלק מהם.

סיכום **ויענך וירעבך** – זרקא סגול, ע"פ **תולדות יצחק דברים ח ... במס' יומא פרק יום הכפורים [עד ב] כתיב (דב' עקב ח, ג) ויענך וירעבך ויאכילך את-המן**, וכתיב **(דב' עקב ח, ב) למען ענתך**, למען השביעך מיבעי ליה (שובע היה לו לכתוב לא ענינו), רב אמי ורב אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן לסומין שאוכלין ואינן שבעים, ... והלחם שלנו זן לפי שהוא מורכב מארבע יסודות כמונו, והטעם שהוא מורכב לפי שהוא רחוק ונתגלגל מהשי"ת באמצעיים רבים....

והמן פשוט מאד לפי שאינו מורכב מארבע יסודות והוא קרוב מאד להשי"ת, ... הכלל העולה שהמזון צריך שיהיה דומה לניזון והמן פשוט ועם כל זה זן, **יש במן עונג ורעבון**, **עונג מצד חוש הטעם**, **רעבון מצד חוש הראות ... המן** אינו זן מצד הדמות שיש לו עמכם, שידוע שהמן אין לו הדמות והמן זן בדרך נס.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא התורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקפץ פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקפץ** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונה רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

העלון השבועי – תל ברוך, התש"ע הרב דוד-ישראל אינגבר **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעֵבָהּ וַיֵּאכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן** אמרו חז"ל שמכאן יש ללמוד שצריך להדליק נרות בשבת. ... בשם האר"י ...

א' במן לא היתה צורת מאכל (דמות), וידוע שצורת הדבר היא הרוחניות שבו, לכן התורה מגדירה את אכילת המן לעינוי ... כי רק ע"י הראיה, האדם מתענג באכילתו, מכאן למדו חכמים שצריך להדליק נרות בליל שבת כדי שנתענג מהמאכל כמצות התורה וקראת לשבת עונג.

ב' על ידי נר הדלקת נר שבת גשמי, יורד אור השכינה הרוחני, היא הנשמה היתירה וגו'
ספר יראים סימן תכט [דפוס ישן - ק] אמרו נביאים [ישעיה נ"ח י"ג] **וכבדתו מעשות דרכיך** אמרו חכמים וצוו להדליק נר בשבת לכבוד שבת ואסמכוה אקרא **וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא** ובשבת פ' ב"מ [ל"ד א'] מפרש ליה בנר שבת דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר מה"מ אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהליך זה הנר שהאורה שלום בבית ועד דלא אתא ישעיהו גמרא גמירי ליה ואסמכוה אקרא

וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעֵבָהּ – זרקא סגול, בתפקיד מחסיר או מוסיף מסוג הענין המדובר על הענין המדובר. מאמר חז"ל הנ"ל מלמד בחלקיו כך: (א) **מחסיר** צורת המאכל מהמן, היא הרוחניות שבו ולכן אכילתו לא משיבעה העיניים והאדם מרגיש רעב. (ב) ע"י הדלקת נרות שבת **מוסיף** ברוחניות האדם היא הנשמה היתירה המתענגת על מאכלי שבת שרואים אותם.

סיכום: מהמקורות תולדות יצחק, העלון השבועי – תל ברוך בשם האר"י, מתברר כי מעלת המן הייתה בבחינת חסרון תענוג (שביעה), לגופם של בני ישראל מצד חוש הראות ולכן גרמה לענוי ורעב מדומים. ועוד שאם מהמן המעולה מן הלחם היו בבחינת ענוי ורעב, אז בוודאי שכך יהיו מהפחות מהמן, אלא בא ללמדנו כי אכילה ללא אמונה בה' היא הענוי והרעב, והקב"ה הביא ייסורים אלו להיטיבם באמונה בה'.
וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעֵבָהּ – זרקא סגול, בתפקיד לרמז על **תוסר** בכל אחד בישראל הצריך **הוספה** באמונה בה' ואז כל מזון יהיה מספק.

[קהלת ו ט] טוב מראה עינים מהלך נפש – ר"ת טע"ם מ"ן (רא"ש, טט)

תולדות יצחק דברים ח וזכה נבין קישור יפה שאמר בסמוך לזה **(דב' עקב ח, ט)** **שְׁמַלְתָּךְ לֹא בְּלִתָּה מַעֲלִיךְ**, פירוש **הראיה שהמן אינו זן מצד הדמות שיש לו עמכם, שידוע שהמן אין לו הדמות עם הבגד ועם כל זה המן זן לבגדיכם וזה דרך נס, וכמו שהמן זן לשמלה היפך הטבע כן זן לכם. וזהו שאמרו חז"ל [מדרש תהלים כג ד] שאל רבי אליעזר את רבי שמעון מהיכן היו ישראל לבושים כל מ' שנה, אמר ליה ממה שהלבישום מלאכי השרת שנאמר [יחזקאל טז י] **ואלבישך רקמה**, מהו רקמה רבי סימאי אמר פירפירא, א"ל ולא היו בלין, א"ל ולא קרית מעולם **(דב' עקב ח, ט)** **שְׁמַלְתָּךְ לֹא בְּלִתָּה מַעֲלִיךְ**, אמר ליה והיו הקטנים גדלים עמהם, אמר ליה לא ולמד מן החומט הזה שלבושו גדול עמו, אמר ליה ולא היו צריכין תכבוסת אמר ליה הענין היה שף בהם ומגוחצן, א"ל ולא היו נשרפין, א"ל צא ולמד מן הסיטין הללו שאינן מתנהלים אלא באור, ולא היו עושין מאכולת אמר ליה במיתתם לא עשו בחייהם לא כל שכן, אמר ליה ולא היו מסריחין מריח הזיעה כשלא היו מחליפין בגדיהם, אמר ליה הבאר הזה מעלה להם מיני דשאים שהיה ריחן נורף מסוף העולם ועד סופו והיו מנענעין בהם, שנאמר **[תהלים כג ב] בנאות דשא ירביצני**, בא שלמה ופירש **[שיר השירים ד יא] וריח שמלותיך כריח לבנון ע"כ**. פ"י סיטין בגדים. וא"ת אחר שהמן טוב כל כך מדוע לא נתנו להם בלא עינוי, לזה אמר **וידעת כי כאשר ייסר איש את בנו**, פירוש שאין כוונתו לנקמה שמה איתו אלא להטיבו כן ה' **מיסרך**, ועוד שהאב אינו מכה לבנו כל מה שחייב, ועוד שהאב אחר שהכה לבנו יש לו רחמים עליו כאלו מתנחם בעבור שהכהו, ואלו שלשה יש להשי"ת עמנו.**

ע"פ **תולדות יצחק המן** זן לגוף וזן לשמלותם, ויש קשר מעניין בדבר כי **(שמות בשלח טו, טז)** **וַיֵּאמְרוּ** – (קדמא ואולא במלה אחת) **אִישׁ אֶל-אָחִיו מֶן הָאָדָם הוּא** – **(דב' עקב ח, ט)** **שְׁמַלְתָּךְ** – (קדמא ואולא במלה אחת) **לֹא בְּלִתָּה מַעֲלִיךְ**

הסבר הילכתי לרביע ולתלשא:

דברים עקב ח, ג: **וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעֵבָהּ**

וַיֵּאכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן וְלֹא יָרְעוּן אֲבֹתֶיךָ

לְמַעַן הוֹדִיעֶיךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִּי-הוּא יִחְיֶה הָאָדָם:

המן בכתוב משמש דוגמא למזון העשוי מחמשת מיני דגן שאינו לחם, טעמו כלשהו השמן (שמ' בשלח טז, לא) וכצפיחית בדבש (במ' בהע' יא, ט), היינו בלילת קמח או סולת מחמשת מיני דגן בשמן או דבש שהם דוגמאות לבלילה משבעה מיני משקים (נוסף עליהם יין, טל, מים, חלב (בפועל אוסרים לבלול בחלב מפני תקלת בשר וחלב)) (וגם לא דם).

הקרא **יִחְיֶה הָאָדָם** מרמז לברכה וטעם מרכא במלת **יִחְיֶה** ירמז לרבי ברכות. תכלית אכילה היא הברכה לה' על שמספק צרכינו וזן אותנו. האכילה מזינה הגשמיות, הברכה מזינה את הרוחניות ומקשרת לבורא.

להלן בעזרת הרב י"מ רושצקי הי"ו מורה הוראה בהרי"ם לוי"ן ע"פ ש"ע או"ח סי' קסח, סע' ו, ז:

לְמַעַן הוֹדִיעֶיךָ – מונח רביע, ירמז לענין של לפחות ארבע או שתי רביעיות.

(א) לְמַעַן הוֹדִיעֶיךָ – מונח רביע, ירמז לארבעה מיני מזונות שאפילו שנעשו מחמשת מיני דגן, הברכה שלפני אכילתם מזונות והברכה אחר אכילתם מעין שלוש. קבוצת פת הבאה בכיסמין כל אחת מהשלושה הבאים: (א) נילוש במי פירות (ב) כיס (כדמיון המן המונח בין טל מתחתיו וטל מעליו) (ג) כעבים (כעכים, מזונות שכוססין כמו מצה, מציות, קרקרים, ביגעלע אפוי); ובנפרד מהם (ד) מזונות שאין לו תואר פת הנקרא תוריתא דנהמא.

(ב) לְמַעַן הוֹדִיעֶיךָ – מונח רביע, ירמז לענין של לפחות ארבע או שתי רביעיות, וטעם מלת **כִּי** – תלשא ירמז לתפקיד אלפניו ולתפקיד לאחוריו מתפקידי תלשא.

כִּי – תלשא בתפקיד רמז אלפניו ירמז לשיעור המרומו בטעם מונח רביע, והוא שיעור קביעת סעודה על פת הבאה בכיסמין, ע"פ משנה ברורה סימן קס"ח סע' ז אלו אכילת ארבעה ביצים.

ובסידור האדמו"ר הזקן (מחב"ד) כתב ששיעור שביעה לקביעת סעודה הוא חצי עומר, העומר נפחו 43 ביצים וחומש ביצה, חצי עומר 21 ביצים ושלוש חומשי ביצה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הצמית ההשערות**: **אנתח**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא פשטא; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיי'ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אם יקבע סעודה על שלושה המינים הקרואים פת הבאה בכיסמין יברך על נטילת ידים, המוציא. אם בסעודה יאכל מהפת הבאה בכיסמין בשיעור של ארבע ו"א חמש ביצים מתחייב בברכת המזון. ובפחות מארבע ביצים יברך מעין שלוש.

כ"י – תלשא בתפקיד רמז לאחריו עשוי לרמז לשיעור זמן האכילה של הפת הבאה בכיסמין כדי להתחייב בברכת המזון, או מזונות ככלל לברכת מעין שלוש. באכילת לחם בשיעור כזית, תוך שיעור זמן אכילת פרס (מחלוקת רש"י ורמב"ם האם שיעור אכילת הפרס חצי מארבע או חמש ביצים) מתחייב בברכת המזון, בפת הבאה בכיסמין לא כתוב שיעור הגבלת זמן.

כתב **דובב מישירים חלק א סימן מח** (בסוף דבריו) ועל כן נ"ל דאינו נכון לעשות על דרך זה שיאכל כדי שביעה מפת הבאה בכיסמין ביותר מכדי אכילת פרס, כי לדעתנו גם בכה"ג הוי קבוע כנ"ל.

דברים עקב ח,ד:

שְׁמַלְתָּךְ לֹא בִלְתָּה מֵעֲלִיָּה וְנִגְלָה לֹא בַצֵּקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:

שְׁמַלְתָּךְ - קדמא ואולא במלה אחת, שוויון בין כל החלקים, כאן במובן ישור פני שטח כפי' **רש"י** ענני כבוד היו שפין בכסותם, ומגזיהם אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמם, כלבוש הזה של חומט, שגדל עמו (**שהשדר ז,יא**) ... **וְהִים שְׁלֵמִיךָ פְּרִים לְבָנוֹן:**

דברים עקב ח,טו:

הַמוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נַחֲשׁוּ שְׂרָף וְעַקְרָב וְצַמְאֹן אֲשֶׁר אֵין-מָיִם הַמוֹצִיא לָהֶם מַצֹּר הַחֲקָמִישׁ:

הַמוֹלִיכֶךָ - קדמא ואולא במלה אחת, שוויון בין כל החלקים, אפשר שכאן במובן של הולכה תמידית שוה, ודומה לו (**דב' זאת הברכה ל,יא**) **לְכַל-הָאֲתָת** - קדמא ואולא במלה אחת, השוה כל האותות ביניהם לכעין ענין בעושה תלוי המעשה. כאן ע"פ רמב"ן השווה כל האותות שנעשו מכח שה' ידע את משה פנים אל פנים וכולם נעשו בשמו הגדול ובמשה האות היה נעשה מיד ללא תפלה, ביד חזקה ומורא גדול, והיה מתמיד **בשוה** לפי הצורך אפילו ארבעים שנה (מן, עמוד האש והעשן, הבאר, השלו, טט) - אפשר גם ענני הכבוד שהרמב"ן לא מזכיר).

דברים וזאת הברכה ל,יא:

לְכַל-הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכַל-עַבְדָּיו וּלְכַל-אַרְצוֹ:

דברים עקב ח,ה: וַיְדַעְתָּ עַם-לִבְבָךָ כִּי כְאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מִסִּרְיָךָ:

רבי יוסף בכור שור (ה) **וַיְדַעְתָּ עַם-לִבְבָךָ** - יכול אתה ממנה להבין, כי כל הענין הללו לטובתן הן. **כְּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - שמכה ומצער על הספר ומתכוין לטובתו; שאעפ"י שמצר הוא עכשיו, שמח הוא לאחר זמן. כך הקדוש ברוך הוא: מה שמצערך - להיות שמח לאחר זמן ולהטיבו באחריתו (ראה להלן, טז), ויכפול לך שכרך. **רמב"ן** (ה) **כִּי כְאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - שיתן עליו לטובתו עול מוסר, כענין שנאמר **"יסר בנך כי יש תקוה ואל המיתו" וגו' (מש' יט, יח)**, כן ה' אֱלֹהֶיךָ מִסִּרְיָךָ מתחלה, בענוי המדבר ונסיון המן, **שעתרב לנפשך** טובת הארץ ופירותיה; על כן אמר אחריו (פס' ז) **"כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה"**.

רלב"ג (ה) **וַיְדַעְתָּ עַם-לִבְבָךָ כִּי כְאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ וגו'** - רוצה לומר, כי כבר ידעת כי השם יתעלה ייסר אותך על מרותך פיו בהיותך במדבר, **כְּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ**; וזה, שהאיש ייסר את בנו תכף מרותו כדי שיכיר שמריו היה סבה אל שהכהו אביו, ויקח בזה מוסר. ואולם השם יתעלה לא נסה לענוש הרשעים תכף מרותם, כי הוא ארך אפים (ראה שמ' ל,ד); אך לאהבתו ישראל ייסרם במדבר תכף מרותם, כדי שיכירו כי מרים היה סבה אל הרע שקרה להם, ויקחו בזה מוסר ויכנעו לעבודת השם יתעלה.

לרבי יוסף בכור שור ורמב"ן **כְּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן – לכתחילה ובפועל או כאן יותר מתאים לומר בדיעבד. לכתחילה הנעשה נראה כעינוי וצרה, אבל בדיעבד מתברר שהדבר היה לטובת המתענה. לרלב"ג **כְּאֲשֶׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן – לכתחילה ה' הוא ארך אפיים ואינו מעניש מיד, אבל בפועל לאהבתו את ישראל ייסרם במדבר תכף מרותם כדי שיכירו כי מרים היה סבה אל הרע שקרה להם.

דברים עקב ח,ח: אַרְצֵךְ חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפָן וְתַאֲנָה וְרַמְיוֹן

אַרְצֵךְ-זֵית שְׁמֹן וְרִבְשׁ:

ראה בבלי סוכה ה,ב לענין שיעורין, חציצין מחיצין ראה תלישא-קטנה

ראה ירושלמי ביכורים פ"א ה"ג ב' א', ראה במד' שלח טו,ז – **כא**: (פרשת הפרשת חלה) הגדרת מיני צמחים מהם נעשה קמח:

ע"פ האנצ' התלמודית לדעה אחת תרומות ומעשרות מובאים ממינים שנשתבחה בהן ארץ-ישראל ולדעה אחרת כל הגדל בארץ-ישראל חייב בתרומות ומעשרות.

(א) הגדרת מקום הצמחים שעל פיהם נלמד:

אַרְצֵךְ – מהפך, מוציא הפסוק ממשוטו על פירות שנשתבחה בהן הארץ וללמד שכל הפירות מלמדים שיעורי תורה ע"י כעין היקש, מאריך ב- (**דב' עקב ח,ח**) **אַרְצֵךְ חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ** מקיש להארץ ב- (**במ' שלח טו,ט**) ... **מִלְחָם הָאָרֶץ** ומלמד על מלת **לְחָם** בקרא זה מהנלווה לארץ בפסוק (**דב' עקב ח,ח**), שהוא מחטה ושעורה

(ב) הצמחים

חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ – פשטא זקף-קטן – **אנציקלופדיה תלמודית** ערך **דגן** הכוסמין מין חטים, ושכולת שועל ושיפון מין שעורים

(פסחים לה א ושי"ג) **ויש מפרשים הכוסמין הוא אף מין חטים, אבל הוא גם מין שעורים** (תוס' פסחים שם, ועי' ירושלמי חלה פ"א ה"א ופ"ד ה"א ופ"מ ומרה"פ שם)

חֲטָה – פשטא, מרבה לחטה זן אחד שהוא מין חטה – כוסמין, **וְשַׁעֲרָהּ** – זקף-קטן בתפקיד שתיים, מרבה לשעורה שני זנים שהם מין שעורה – שכולת שועל, שיפון, אבל יש הסוברים כי כוסמין גם מין חטים וגם מין שעורים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרקא = טרקה** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' ששנויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב של המוטעם**, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו-1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא – פשוט**, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 דברים עקב ז,יב

דברים עקב ח,ח:

אַרְצָה חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפָן וְתַאֲנָה וְרַמְזוֹן

אַרְצָה-זֵית וְדָבֶשׁ:

אַרְצָה-זֵית – מקף כרב-מצב של הפרי זית כנדרש ב-**משנה מסכת כלים פ"ז, מ"ח** כזית שאמרו (טט – א) לא גדול (טט – ב) ולא קטן (טט – ג) אלא בינוני זה אגורי וגו'.

אַרְצָה-זֵית – מקף כרב-מצב של ארץ ביחס לפרי זית (א) יש ארץ שזיתיה פולטין שמנן ברדת גשמים עליהם (ב) לעומתן זיתי ארץ-ישראל אינם פולטין שמנן ברדת גשמים עליהם. כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**. [ח,ה] **אַרְצָה-זֵית שְׁמֵן** (ירושלמי בכורים פ"א הלכה ג) זה איגורי ולמה נקרא שמו אגורי שהוא אוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים כולם מאבדין את שמנן א"ר חנניה כל הזיתים הגשמים יורדין עליהן ופולטין את שמנן, וזאת הגשמים יורדין עליהן והוא אוגר את שמנו לתוכו.

וְדָבֶשׁ – סלוק כמגביל, ללמד שלא בכל דבר הנקרא דבש עוסק הכתוב אלא רק כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**: אלו **תמרים** יכול דבש ממש א"ר נתחום בשם רבי יצחק בן אלעזר כתיב ופרץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר וגו' ודבש חייב במעשר אלא אלו תמרים שהן חייבין במעשר.

שְׁמֵן – טפחה כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **וְדָבֶשׁ** כדרשת **ילקוט שמעוני ישעיה רמז ת - תב אַרְצָה-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ** שמנים כחלב ומתוקין כדבש, ללמדך שארץ ישראל גבוה ומתוקה ומשובחת מכל הארצות.

בבלי ברכות מא,א ... דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: **כל המוקדם בפסוק זה (למלת ארץ) מוקדם לברכה, שנאמר: (דב' עקב ח,ח)**

אַרְצָה חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפָן וְתַאֲנָה וְרַמְזוֹן אַרְצָה-זֵית וְדָבֶשׁ: ופליגא דרבי חנן, דאמר רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר.

אפשר כי הקדימות לברכות באה מהתוכן ומסדר המלים בתוכן. היות ובפסוק מלת "ארץ" מופיעה פעמיים, הגמרא מסיקה שהחטה

והשעורה הקרובות ל"ארץ" הראשונה מקדימות לזית ותמר הקרובות ל"ארץ" השנייה. ברכות הפירות גפן תאנה ורמון יהיו אחרי הפירות הקרובים למלת "ארץ".

אפשר כי דרשת רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר מרומזת בתבנית הטעמים של **אַרְצָה-זֵית שְׁמֵן** – טעם מקף תיאר שלושה נפחים בפרי הזית. הצענו ש-**משנה מסכת כלים פ"ז, מ"ח** קבעה שהזית הבינוני ישמש לשיעורין של כזית. אפשר כי תבנית הטעמים של **אַרְצָה-זֵית שְׁמֵן** – מרכא טפחה כיתור לרבות, בכעין הקש מרבה את מיני הפירות האחרים שבפסוק שגם הם ישמשו לשיעורין. **ספר מדות**

ושעורי תורה, הרב ח"פ בניש "כל השעורים בפירות בינוניים וביצים כי אלו קיימים בכל העולם. זה על פי סברה". אפשר כי תבנית

הטעמים של **זֵית שְׁמֵן** – מרכא טפחה כיתור לרבות תומכת בסברה זאת, ובהלכה שבכל ארץ מודדים ע"פ הזית הבינוני שלה.

ב-**משניות מסכת כלים פ"ז**, נלמד על חלק מהפירות שבפסוק שגם הם יהיו בשיעורי נפח בינוניים **[מ"ה]** הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ... **[מ"ז]** כגורגרת (= תאנה, להוצאת שבת) שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ... והיוצא דופן הוא **[מ"ב]** ... האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה ... **תפארת ישראל - יכין מסכת כלים פ"ז** (צג) ככותבת הגסה. והוא מעט פחות מכביצה [יומא ע"ג] נמצא דגם בזה שיערו במדה גסה, שלא אמרו לשער ככותבת פשוטה דהיינו תמרה בינוני שנתיבשה: **ובבלי יומא ע"ב**, לשיעור חמץ בית שמאי סברו ככותבת בינונית, וב"ה כזית כמו בשאור והלכה כב"ה.

צירוף המלים "ארץ זית" נמצא ב-**(מלכים ב יח,ז)** **עַד-בְּאֵי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל-אַרְצְכֶם פֶּאֶרְצְכֶם אֶרְצוֹ דָּגוֹן וְתִירוֹשׁ אֶרְצוֹ לֶחֶם וְכַרְמִים**

אַרְצוֹ זֵית וְדָבֶשׁ וְחִזְיוֹ וְלֹא תִמְתּוּ וְאֶל-תִּשְׁמְעוּ אֶל-חֲזִקְתָּהוּ כִּי-נִסִּית אֶתְכֶם לְאֹמְרֵי יִצְחָנוּ:

קשר אפשרי בין פסוק **(מלכים ב יח,ז)** לפסוק **(דברים עקב ח,ח)**, נמצא בתרגומים הדומים בלשונם ל-"ארץ זית שמן/יצהר ודבש".

תרגום אונקלוס (דברים עקב ח,ח) ... אַרְצָה-זֵית שְׁמֵן וְדָבֶשׁ - ארעא דזיתאה עבדין משחה והיא עבדא דבש.

ובתוך פ' **רד"ק** ל-**(מלכים ב יח,ז)** ... לפיכך אמר **אַרְצוֹ לֶחֶם וְכַרְמִים**, כי **הארץ** היא עושה **לחם** ויש בה **כרמים**. וכן **תרגם יונתן** "ארע חקלין וכרמין, ארע דזיתאה עבדין משחה והיא עבדא דבש".

נענין בתבנית טעמי המקרא של הכתוב **(מלכים ב יח,ז)** **אַרְצוֹ לֶחֶם וְכַרְמִים** – דרגא מונח רביע, זאת תבנית המופיעה בתורה 59 פעם, לראשונה ב-**(בר' ג)** **וְכִי תֵאָנָה-הָיָה לְעֵינֵיכֶם** והקשורה בתורה בחטא אדם הראשון. הכתוב כאן מייצג שתי דעות מה היה עץ הדעת. למאן דאמר כי עץ הדעת היה חטה ולמאן דאמר שעץ הדעת היה גפן. מלך אשור מתחכם בהסתה הדומה להסתת הנחש את חוה נגד ה', לגלות את יהודה לארץ הדומה לגן-עדן שאין בה טרחה לגדל מזון, ובלבד שלא יתקנו חטא אדה"ר. ועוד שאדם הראשון החציף דברים נגד ה' ודומה לו סנחריב מלך אשור כנאמר ב-**בבלי סנהדרין צד,א** ... (עזרא ד') אסנפר רבא ויקירא. - והאיכא סנחריב! - שסיחתו ריב. דבר אחר: שסח וניחר דברים כלפי מעלה. אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא (טט - הגדול) ויקירא (טט - והמכובד) - מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר **(מלכים ב יח,ז)** **עַד-בְּאֵי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל-אַרְצְכֶם פֶּאֶרְצְכֶם**.

וע"פ **בבלי חולין פט,א** על (דב' וא' ז,ז) "לא מרכבכם מכל העמים חשק ה' בכם" הקב"ה נותן גדולה לישראל והם ממעטים עצמם לפניו,

נותן גדולה לאומות העולם הם מתגאין וכופרים בו וסנחריב אמר "מי בכל אלהי הארצות" וגו'

דברים עקב ח, י:

[ח] **אַרְצָה חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפָן וְתַאֲנָה וְרַמְזוֹן אַרְצָה-זֵית וְדָבֶשׁ:**

[ט] **אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנַת הָאֶכָל-בְּהָ לֶחֶם לֹא-תַחֲסֹר כָּל בְּהָ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינָהּ בְּרָזָל וּמִתְרַרְיָה תַחֲצֹב נַחֲשֵׁת:**

[י] **וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ:**

בבלי ברכות מד,א משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות (טט - ברכת המזון), דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות. השוטה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל (שיברך ברכת המזון שבזמנו הייתה של שלש ברכות) ? - דכתיב (שלשה פסוקים): **(דב' עקב ח,ח): אַרְצָה חֲטָה וְשַׁעֲרָהּ נִגְפָן וְתַאֲנָה וְרַמְזוֹן**, וכתוב: **(דב' עקב ח,ט) אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנַת הָאֶכָל-בְּהָ לֶחֶם** וגו', וכתוב: **(דב' עקב ח,י) וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתְּ**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, ט; שם: טעמי המקרא והורה שבעל-פה, התשע"ח; **הפצות ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ופקדים) – להוביל; מונח – רבוי; **מקור פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דקא = מוציא**, ממעט, לא ממש; **טפחא = טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רבוע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק; **היקש**: השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

את-ה' אל-היה. ורבנן? - [ט] ארץ הפסיק הענין (של פסוק ח). **ורבן גמליאל נמי, [ט] ארץ הפסיק הענין!** – (מסבירה הגמרא) **ההוא מבעי ליה** (ההפסקה הזאת של רבן גמליאל מטרתה) **למעוטי הכוסס את החטה** (כפרי גלמי מברכת המזון). **אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין** (של דגן מהמינים של חטה ושעורה) – **בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש**. **אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין** – **בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש**.

אפשר כי **רבן גמליאל** לומד מ-**(דב עקב ח, ט) לָחֵם** – זקא-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים ולכן הוא מקשר בין שלשה הפסוקים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים **(דב עקב ח, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק **(דב עקב ח, ח) אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְנָן** וגו' היינו שבעה המינים, ומפסוק **(דב עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּהּ**, מעביר את ברכת המזון הכתובה בפסוק **(דב עקב ח, ז) אל פסוק (דב עקב ח, ט) ע"י טעם טפחא של וְאֶכְלֶתָּ** שבראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון.

רבנן לומדים ע"פ אותם תבניות הטעמים את ההבאה של **(דב עקב ח, ח) אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְנָן** וגו' היינו שבעה המינים אל **(דב עקב ח, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ** וגם שיחול **(דב עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתָּהּ** על מה שהובא ל-**(דב עקב ח, ט) ... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכַּנְתָּ**, אבל הם דורשים כי מלת **(דב עקב ח, ט) אֶרֶץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-**(דב עקב ח, ח) ומסנת אל ברכת המזון רק לחם העשוי מ-חֹטָה וְשֹׁעֲרָה** ראה הלכה (א) להלן, ולא את הפירות שבשבעה המינים. **לרבנן: (דב עקב ח, ט) לָחֵם** – זקא-קטן שתי הלכות: (א) חטה ושעורה למיניהם שטחנו אותם לקמח בללו במים ואפו, (ב) אפשר כי לחם אפוי שבושל יעבר מברהמ"ז לברכת אחת מעין שלוש.

מתי מברכין המוציא לחם מן הארץ ובסיום האכילה מברכין ברכת המזון?
נאמר ב-**בבלי ברכות לז, א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות – בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, ומה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, דומה לברייתא הנ"ל.
נחזור אל **בבלי ברכות מד, א** ורבנן? – **(דב עקב ח, ט) אֶרֶץ הפסיק הענין**. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל. ארבעה התנאים לברכת המזון:
(א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושכולת שועל ושיפון בכלל שעורים); (ב) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח – באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ג).
(ג) שהקמח בלול במים ואפוי **(דב עקב ח, ט) לָחֵם**

תורה תמימה (י"ז צו ז, ג) על-חלת לָחֵם – ת"ר, **על-חלת לָחֵם חֲמִיץ**, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן **קרמו פניה בתנור**^(ד) [מנחות ע"ח ב:]: **על-חלת לָחֵם** – אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא לָחֵם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה^(ט) [שם שם]:

(י"ז צו ז, ג) על-חלת לָחֵם חֲמִיץ יִקְרִיב קִרְבָּנוּ על-יבב תונת שלְמִי: **תורה תמימה הערה כח** ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב **חלת לָחֵם** בא להורות שהחלות תהיינה אפיות, (טט – כנלמד מ-**(י"ז בחקתי כו, ו)**). **וְאָפּוּ עֵשָׂר נְשִׁים לְחֶמְקֶם בְּתַנּוּר אֶתֶד** **תורה תמימה הערה כט** וילפינן ממצה דכתיב בג"כ לחם וייצאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוא שיעור זה שיהיה שיעור קרמו פניה בתנור שבררשה הקודמת:

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, כנאמר ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: ומדרבנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

אכילת שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד נלמד מ-**(דב עקב ח, ז) וְשִׁבַּעְתָּ**, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעיה, ולשביעיה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

(דב עקב ח, ז) וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ – טפחא אתנה, תבנית טעמי שמע ישראל, **זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב רעב, א** דורש קשר בין קריאת שמע ואכילה בדונו בנושא שעת אכילה שעת מלחמה, היינו שעת אכילה היא עבודת ה' ומלחמה בתאוה כמו קריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים, וניצחון במלחמה מתקן את הקדושה שבעולם. **(תורת המגיד ע"ס שבת)**.
זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב דף רעב עמוד א

... א"ל אימא ברי מלאכא דיי' אמר לן אתון בעיתון לחם תפנוקי בלא קרבא או לחם בקרבא, דהכי אוקמוה רבנן דמתני' **שעת אכילה שעת מלחמה**, ואי בעיתו למהוי קרבא עליה, לית חד אכיל אלא מאן דנצח קרבא איהו אכיל ובוצע לכלהו, א"ל חברייא ברי אנת זעיר ועדיין לא ידעת איך מגיחי גברין ורברכין בחרבא בנענוע דחרבא, ברומחא בקשתא בגירין דקשתא, בקירטא באבנין דקירטא א"ל (מלכים א כ) אל יתהלל חוגר כמפתח, דהא ודאי בק"ש (שמע ישראל) אוקמוה, כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוזח חרב פיפיות דכתיב **(תה' קמט, י) רוממות אל בגרונו וחרב פיפיות בגרונו**, ונענועא דחרבא צריך לנענעא ליה לשית סטרין כמה דאוקמוה כדי שתמליכוהו על השמים ועל הארץ, ועל ד' רוחות העולם, ודא ו' גוף החרב, ו' ראש החרב, ה"ה תרי פיות, נרתקא דחרבא אדני, רומחא רמ"ח (מלים ש) בק"ש עם שית תיבין דיחודא הא רומ"ח, מג"ץ עם חרבא מיכאל גבריאל נוריאל שמשין דג' אבהן, קשת דזריק חצים וכל זרע דאינו יורה כחץ אינו מוליד, קירטא דא ק"ש, ה' אבנין דקירטא **(דב ו'א יד) שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' א** לקבלייהו **(שמואל א י"ז, ט)** – ויקח דוד" לא בפסוק) **וַיִּבְחַר-לָוִי חֲמִישֵׁה חֲלָקִי-אֲבָנִים** מ-**הַפֶּהַל** וכד שוי להון בקירטא דאיהי שפה ואיהי שכניתא אתעבידו חד כלהו ה' וקטיל לפלשתא ועד כען זריקנא האי אבנא לסמאל דאיהו אבן מצור והרסנא מצור דיליה ואשפלנא ליה לתתא, ובג"ד אמנא לכוון אל יתהלל חוגר כמפתח, כען יתברר לכוון דאנא ידענא איך מגיחין גברין ורברכין בסייפין ברומחא, בקשתא, בקירטא, תווננא ולא יכילנא למלא קמיה א"ל רבנן כען נחזי מאן יהא מרווח נהמא דאיהו לחם המוציא:

תורת המגיד ע"ס שבת בשם הרב הק' ממעזריטש **צ"ל**, אכל ועמד מתחייב כנפשו [קכט ב], וקשה, דאנו רואים כמה בני אדם עומדים אחר האכילה ואין מתיים, אך דענין אכילה הוא לברור נצח"ק (ניצוצות הקדושים), וז"ש **שעת אכילה שעת מלחמה**, דבאמת היא מלחמה גדולה, דאם זוכה ומעלה ומברר נצח"ק, אז עולה ממדרגה למדרגה, משא"כ כשאנו מברר אזי הנצח"ק משפילים ומורידין אותו, כענין שאין בידינו אלא כוונת אכילה של מנוח שהיא כוונה קטנה, לכך לא רצה המלאך לאכול אצלו, משא"כ באברהם באו המלאכים דווקא לאכול אצלו להתעלות על ידו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **מצבת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפץ** – פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שהשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 דברים עקב ז,יב (התשע"ה)

דברים עקב ז,כה: פסילי אליהם תשרפון באש

לֹא-תִחְמַדְ לְפָסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַת לָךְ מִן הַנֶּקֶשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבַת ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא:

תוספתא מסכת עבודה זרה (צוקרמאנדל) פ"ה,ה"ו

כי מוסייאות (בית עבודה זרה) שהעמידו גוים בשעת השמד אף על פי שעבר השמד הרי אילו אסורות. יכול עבודה זרה שביטלה גוי יכול תהא אסורה תלי' לומי' (דב' עקב ז,כה) **פסילי אליהם** את שנוהג לשום אלה אסור ואת שאין נוהג בו לשום אלה מותר. יכול עב' זרה שביטלה גוי תהא מותרת תלי' לומי' (דב' עקב ז,כה) **פסילי אליהם** שלהם את שנוהג בו לשום אלה בין שאינו נוהג בו לשום אלה אסור:

פסילי אליהם – מרכא טפחא כיתור לרבות על הפסלים גם בתי עבודה זרה ועצים ומיטלטלין כל שיש בו תפיסת יד (=מעשה ידי) אדם. התוספתא עושה אבחנה בין בתי עבודה זרה שהוקמו בשעת השמד ובין אלו שהוקמו שלא בשעת השמד. מה שהוקם בשעת השמד אע"פ שעבר השמד ממשיכים להיות אסורים גם אם אין נוהגים בו עוד לשם עבודה זרה.

תשרפון באש – מונה אתנה, **תשרפון** – מונה מרבה על פעולת שריפה פעולות נוספות כנאמר **תוספתא עבודה זרה פ"ה,ה"ז** כיצד מבטלה ר' מאיר אומי' עד שיכה בקורנס ויאכל (באש או כד') ר' שמעון אומי' אפילו דחאה וסטרה ונפלה הרי זו בטילה וחכמי' אומי' נכרי מבטל עבודי' זרה שלו ושל ישר' וישר' אין מבטל עבודי' זרה של נכרי ר' שמעי' בן מנסיא אומי' עבודי' זרה של ישר' אין לה בטילה עולמית: **באש** – אתנה, מגביל הביטול לנכרים ואי אפשר ע"י ישראל. **ירושלמי ע"ז פ"ג,ה"ב** מגביל שלא להנות משריפת ע"ז, כגון חיזוק תנור חדש, אוכל שהוכן כשרוב העצים מע"ז, אבל לא כאשר עצי ע"ז לא ניכרים בתערובת.

באש – אתנה, מגביל איסור ההנאה כפי' **רש"י הירש דברים ז,כה** כלל גדול אמרו באיסורי הנאה: "כל הנשרפין אפרן מותר, וכל הנקברין אפרן אסור" (עי' **תמורה לה ע"א**); הוה אומר: אותם איסורי הנאה שמצותם בשרפה – כדוגמת ערלה, כלאי הכרם וכדו' – אפרם מותר משנתקיימה בהם מצות שרפה; אך במקום שאין מצות שרפה נוהגת אלא קוברים את האיסור כדי להוציאו מכלל שימוש, שם גם האפר עודנו אסור. כאן נאמר: (ז,כה) **פסילי אליהם תשרפון באש**; אף על פי כן אפר עבודה זרה אסור (**שם**), ודבר זה נלמד מן האמור לקמן (**ג,יט**) **וְלֹא-יִדְבַק בְּדָבָר מֵאִימָה מִיִּשְׂרָאֵל** (ראה **תוספות שם לג ע"ב ד"ה** הנשרפין):

לֹא-תִחְמַדְ לְפָסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם: לא רק עבודה זרה עצמה אלא גם הדברים שעליה או שעמה אסורים בהנאה. לעניין זה מבחינים בין

שלושה סוגים: "עובי' העומד לקשט או לפאר עבודה זרה"; "משמשי" עבודה זרה שמשמשים בהם לצורך פולחנה; "תקרובת" שמקריבים אותה לעבודה זרה. ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותו או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבנות או לעבודות של מקדש ה' (עי' **עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב**). נוי עבודה זרה ותשמישי עבודה זרה דינם כדין עבודה זרה עצמה ויש להם ביטול; ולא עוד אלא נכרי שביטל עבודה זרה ביטל מאליו גם את המשמשים ואת הנוי של אותה עבודה זרה (שם **נב ע"ב**; **בית יוסף טור יורה דעה סי' קלט**):

פן הנקש בו. אל יהא מקום בתחום מחשבותינו לרעיון של קיום אלים אליילים (השוה פי' ויקרא יט, ד), ולפיכך עלינו להרחיק מרשותנו ומחוג מחשבותינו את כל הקשור לפולחן האילילי. אל נחשוף את עצמנו לסכנה שיועם על ידי כך טוהר ידיעתנו את ה' ויתרופפו יחסינו אל האל היחיד:

פן הנקש בו – יתיב מונח זקף-קטן, זקף-קטן שתי דרשות, (א) הרחקת כל הקשור לפולחן אילילי (ב) לא להחשף לידיעות על ע"ז **כי תועבת ה' אלהיך הוא**: פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו מייצגים את הטעות האילילית וזו עומדת בניגוד חריף למעלה הרוחנית והמוסרית שה' יעד לכל בני האדם. אותך הוציא תחילה מאותה טעות, וכל בני האדם נקראים להגיע לאותה מעלה שהם ראויים לה בכח ייעודם. לפיכך כל דבר המעיד על אותה טעות מנוגד לרצון אלהיך בתכלית הניגוד.

כי תועבת ה' אלהיך – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן הפרטים האסורים הם פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו, טט – תקרובת מהסוג האסור. **תועבת ה' אלהיך** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה ההלכה, ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותו או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבנות או לעבודות של מקדש ה' (עי' **עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב**). אפשר לבטל ע"ז, נויה ותשמישיה. לתקרובת האסורה אין ביטול.

כגון אחרי ביטול ע"י נכרי הפסל מותר בהנאה, תקרובת נשאת אסורה.

רמב"ם הנעבד עצמו מותר בהנאה, ציפוי אסור בהנאה, והנהנה לוקה

לֹא-תִחְמַדְ לְפָסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם ציפוי אסור בהנאה, **הוא** – סלוק, מגביל איסור ההנאה ומתיר **פסילי אליהם** – אחרי אשר **תשרפון באש** או שהגויים עצמם בין אם היו עובדיהם בין אם לא היו עובדיהם, ביטולם.

דברים עקב ח,יט,כ: פ [יט] **וְהָיָה אִם-שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֲעֲרַתְתָּ בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן:**

[כ] **כְּנֹזִים אֲשֶׁר ה' מֵאֲבִיר מִפְּנִיכֶם מִן הַאֲבָדוֹן עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ**

אור החיים ... וכפי זה תבת **כְּנֹזִים** נמשכת למעלה לומר **דמיון האבדה** שיהיו **כְּנֹזִים** ונמשכת למטה **לדמיון אבדת הגוים עצמם מן הארץ**. ואמרו **עקב** וגו' פרוש כיון שאין תורה הא למדת שאם יש להם תורה הגם שיהיו עובדי עבודה זרה, תורה תעמוד להם, והוא מה שדקדק לומר **בְּקוֹל ה'** וכבר העירוניתך בכמה מקומות שכל מקום שיזכיר קול ידבר על התורה. עוד ירצה באמרו **כְּנֹזִים** וגו', **מִן הַאֲבָדוֹן**, כי מלבד אבדתם שאמר למעלה במאמר **אֶבֶד תֵּאבְדוּן** עוד צרה אחרת להם אחר שיאבדו הנשואים בהם יהיו **כְּנֹזִים אֲשֶׁר** וגו' כן יאבדון פרוש שיכרת מהם נבואה ורוח הקודש שיאבדו, ועל זאת יחדר לב עם ה' שאין קללה בעולם כזו אוי לדורות שטעמו כוס המר הזה מר ממות והוא רחום ישוב ירחמנו כי יתן את רוחו בנו כימי קדם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פשוט"י כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **הפצחת ההשערות: אתגז, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשוטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מוציא ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשת; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב של המוטעם**, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו-י** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

עוד יתבאר על זה הדרך כי שלשה מיני פורענות רמז להם כאן, **האחד דמיון שארע להם בחורבן הבית וגו'** והוא מאמר **אַבְד תִּאבְדוּן הַשָּׁנִי** דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **פְּנוּיִם אֲשֶׁר הוּא מֵאֲבִיר** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם ... **השלישי** גזרות העדר הנבואה מישראל והוא מאמר **עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' וגו'**

- [כ] פְּנוּיִם** – רביע, אמנם **אור החיים** מסכם דבריו בשלושה מיני פורענות אבל בפירושו לפני כן מונה ארבעה דברים
- (א) דמיון שארע להם בחורבן הבית והוא הנאמר **[יט] ... אַבְד תִּאבְדוּן** אבדת שונאי ישראל כאבדת הגויים שהיו אמורים לאבדם מן הארץ (לא מחלטת כי מי מהם שהסכים לעזוב הארץ או להפסיק ע"ז לא אבד)
- (ב) דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **פְּנוּיִם אֲשֶׁר הוּא מֵאֲבִיר** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם לכלות את כל עם ישראל בכל מקום הימצאו
- (ג) **לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם** אין תורה שתעמוד להם בעת צרה, ובזה דומים לגוים שאין להם תורה
- (ד) גזרות העדר הנבואה מישראל ורוח הקודש שיאבדו

דברים עקב ט,ג: וַיְדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֶיךָ הוּא-הָעֵבֶר לְפִנֶּיךָ אֲשֶׁר אָכַלְתָּ הוּא וְיִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפִנֶּיךָ וְהוֹרֵשֶׁתֶם וְהִאֲבֹדְתֶם מֵאֶרֶץ פְּאֵשׁ דְּבַר ה' לְךָ:

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ה ... א"ר אלעזר בן פדת בשם ר' יוסי בן זמרא בשעה שהיו ישראל נוסעין היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך שני בדיו של ארון כדי לפגוע שונאיהם ומניין שכן משה אומר לישראל מה אתם מתייראין מן בני ענק וכי קשים הם מאותן שהיו באים כנגדנו והיה הארון שורפן וכן הוא אומר **(דב' עקב ט,ג) וַיְדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֶיךָ הוּא-הָעֵבֶר לְפִנֶּיךָ אֲשֶׁר אָכַלְתָּ** וגו' מכאן אתה דורש **(אָכַלְתָּ - זקף-קטן, בתפקיד שתיים)** שהיו ב' ניצוצין מקדמין לפניהם אמר להם הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך וכיון שהיו הניצוצין יוצאין היתה האש שפה בטעוני הארון והיו נשרפים ומתמעטין ומנין שהיו שבת קהת ממועט

דברים עקב ט,ד: אַל-תֵּאמַר בְּלִבְכֶם בְּתַרְיֵךְ הוּא אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר בְּצַדְקָתִי הִבִּיאֲנִי הוּא לְרִשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁתָּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הוּא מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךָ:

בעה"ט ד' הביאני. במסורה. **הביאני הו' לרשת.** במראות אלהים **הביאני** (יחזקאל ב. ב). **הביאני** אל בית היין (שה"ש ב ד). **הביאני** המלך חדריו (שם א ד). זהו שדרשו חז"ל (מכילתא בשלח טו ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. וזהו במראות אלהים הביאני שכולם היו נביאים וזכו למראה אלהים. וכן במתן תורה הביאני אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). **הביאני** המלך חדריו והראני השמים ושמי השמים (דב"ר ב לב):

אַל-תֵּאמַר בְּלִבְכֶם – מונה רביע, אל תגאה על לפחות ארבעה דברים, כגון כפי' בעה"ט שזכית לארבעה גלויים רוחניים: נביאות, תורה הנדרשת בשבעים פנים, פנימיות התורה, השמים ושמי השמים,

בְּתַרְיֵךְ הוּא מוֹנֵחַ תְּלִישָׁא-קַטְנָה, אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל **בְּתַרְיֵךְ הוּא מוֹנֵחַ תְּלִישָׁא-קַטְנָה**, אפשר רמז לשיעור כ- **בעה"ט** במתן תורה הביאני אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). אפשר רמז למעבר מחיצות רוחניות כ- **בעה"ט**

חשוקי חמד כתובות סח, א ... תשובה נאמר בשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג, כט) **(דב' דאה ט,ד) אַל-תֵּאמַר בְּלִבְכֶם בְּתַרְיֵךְ הוּא אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר בְּצַדְקָתִי הִבִּיאֲנִי הוּא לְרִשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת.** הוזהרנו בזה שלא נדמה בנפשנו הצלחתנו בצדקתנו וישר לבכנו, אבל נאמין ונדע עם לבכנו כי הצלחתנו מחסד העליון ורב טובו, אמנם יתכן שכל דברי הרבינו יונה אמורים לאדם עצמו 'אל תאמר בלבבך', שאדם לעצמו לא ירגיש את הצלחתו במעשיו, אלא לעולם יראה עצמו חייב וחצי זכאי, וכמבואר ברמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) "לפניך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר וצדיק יסוד עולם, זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו". אבל כאשר אדם רוצה עי"ז לעשות קידוש ה', ולהראות לאחרים את שכר המקיים מצוות, כדי לחזק אחרים שיעשו מצוות, אין בדבר זה משום 'אל תאמר בלבבך'.

בְּתַרְיֵךְ הוּא מוֹנֵחַ תְּלִישָׁא-קַטְנָה, בתפקיד שיעור (א) אדם יראה עצמו חייב חצי זכאי, (ב) כל העולם חצי חייב חצי זכאי **מִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר** – זרקא סגול, זרקא בתפקיד מאזניים, חטא אחד מכריע האדם והעולם לחובה, מצווה אחת מכריעה האדם והעולם לזכות. **אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר** – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) **לכתחילה** האדם יראה עצמו והעולם חצי חייב חצי זכאי, **בפועל** מעשיו יכריעו לחובה או לזכות.

ר' יוסף בכור שור (ד) **אַל-תֵּאמַר ... בְּצַדְקָתִי ... וּבְרִשְׁתָּ** - כלומר: הא והא גרמה לו; כי לא גרם לך צדקתך אלא רשעם, כי מתוך רשעתם היה דעתי להשמידם, ואמרתם לאבות: אתננה לזרעם. ועכשיו נתמלאה סאתם ואתננה לכם, אבל לא בצדקתך. **אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ לֵאמֹר** – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ ר' יוסף בכור שור לכתחילה מתוך רשעתם היה דעתי (דעת ה') להשמידם, ואמרתם לאבות: אתננה לזרעם (בזכות אבות ולפי ההמשך נראה שגם בזכות זרעם). **ובפועל** ועכשיו נתמלאה סאתם ואתננה לכם, אבל לא בצדקתך (ולא בזכות זרעם). **אַתֶּם וּמִלְפְּנֵיךָ** – פסק בין שתי אותיות מ"ם

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות**; **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקף** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – חוקש; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופטר, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ומנאם בתרתי, אולם יש להבין דלכאורה הרי"ז כמו שכתבנו דעויבת החטא והקבלה היינו הך.
[משאת המחל' סימן עט בענין ויודי יוה"כ] כתב (הרמב"ם בריש הל' תשובה) ז"ל, כיצד מתודין אומר אנא השם שחטאתי עייתי פשעתי לפניך ועשיתי כן וכך והרי נתתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה והווי עקרו של יודיו וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי"ז משובח כ"ל. והנה נתבאר כאן ד' פרטות בוידי' א. אנא השם שהווי כעין תפילה, דבפשוטו נראה שאין זה רק לפי שצריך להתודות לפני ה' כמוש"כ הרמב"ם, אלא שאף תפילה היא שז"ל "אנא" ב. פירוט החטא כמוש"כ ועשיתי כך וכך ג. חרטה ונחמה על החטא כמוש"כ והרי נתתי ובושתי במעשי ד. קבלה לעתיד וכמוש"כ ולעולם איני חוזר לדבר זה, וע"ז סיים הרמב"ם וזהו עיקרו של ויודי.

[באר הפרשה – כי תבוא התשעה"ה], הרב א"א בידרמן הי"ו ע' י' ... כי אין תשובה אלא מתוך שמחה – כמו שרמז הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע ועתהו אל-תעצבו, שהרי אין ועתה אלא תשובה' (בר"ר כא,ו), אבל אל-תעצבו – אל תקיימנה מתוך עצבות. (ע"פ **[ברכת ציון] (הרב בן-ציון אבא שאול זצ"ל) שהמלה ועתה בכתוב **(דב' עקב י"ב)** ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך היא בנין אב לכל ועתה שבתך שמשמעותה תשובה.
ראה **(בר' ויחי נבא)** ועתה אל-תיראו**

ברישא של הפסוק (בין סלוק לאתנח) (ב) תת-תבנית במלת **מה** שאפשר שהלימודים בה קשורים לטעם תלשא בסיפא של הפסוק במלים **כי אם-ליראה**. בפסוק צ"ט אותיות. הלימודים במלת **מה** עוסקים בהוספת אות "א" במלת **מה**.
[בבלי מנחות מגב.] ... תניא, היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך**. **[רש"י]** **מה ה' אלהיך וגו'** - קרי ביה מאה. **[ותוספות]** **שאל מעמך** - פי' ר"ת דהוי (מלת **שואל**) מלא (וא) יש מאה אותיות בפסוק וי"מ ד-**מה** עולה בא"ת ב"ש ("צ' והג' של י"צ עולה) מאה. ובקונטרס פירש אל תקרי **מה** אלא מאה כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולך.
[בעל הטורים] – **מה ה' אלהיך שאל מעמך**. **מה** בא"ת ב"ש יי"ץ (גי' ק' = 100), ששואל ממך ק' ברכות בכל יום **(מנחות מגב)**. וכן יש בפסוק ק' אותיות (שם תוד"ה שואל) וכן ממך עולה ק': ("צ"כ כי בפסוק נאמר **מעמך** ולא ממך", וחשבון בעה"ט לא כולל אות "ע")
[במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח] ... (ישעיה לג,ו) יראת ה' היא אוצר: אין בכל המדות גדול מיראה ועונה **(דב' עקב י"ב)** ועתה **ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם-ליראה את-ה'** **אלהיך ללכת ככל-דרכיו ולא יבה אתו ולעבד את-ה' אלהיך ככל-לביבך וכל-נפשך: יראת** (כנראה מכוון ל-**(ישעיה לג,ו)** **יראת** כי בפסוק נאמר ל-יראה) בגמטריא תרי"א ותורה תרי"א ויראה ותורה עמם הרי תרי"ג, ציצית ת"ר ח' גרורין וה' קשורין הרי תרי"ג שנים למעלה וג' למטה. ימי אברהם קע"ה שנה יצחק ק"פ שנה יעקב קמ"ז שנה כשאתה כוללך נמצא ה' מאות שנה ושתי שנים וכן מהלך שמים לארץ **(דב' עקב יא,כא)** **פימי השמים עליהארץ:** הוקם **(דב' עקב יא,כא)** על כנגד מאה ברכות שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים בא דוד ותקן להם מאה ברכות כיון שתקנם נתעצרה המגפה. ו-**[דעת זקנים מבעלי התוספות]** דרוש מהפסוק **(שמו"ב כג,א)** **ונאם הגבר הקם על** **[בבלי מועד קטן טז,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב **(שמו"ב כג,א)** **נאם דוד ב'ירישי ונאם הגבר הקם על** – נאם דוד בן ישי, שהקים עולה של **תשובה**. דרשה זאת יוצרת קשר ללימוד ממלת **(דב' עקב י"ב)** **ועתה** שמשמעה תשובה, כפי שהסביר **[ברכת ציון]** לעיל מבנין אב)
בפסוק זה צ"ט אותיות - אל תקרא **מה** אלא מאה - הא' משלימה ללא פחות ממאה, תיבת **מה** היחידה בתורה בטעם יתיב. דוד המלך דרש קרא זה עקב המגפה וקבע לברך מאה ברכות ביום לתקן ולמנוע המגפה. אפשר שטעם יתיב בתפקיד דווקא כך או לפחות כך סייע לדרשה זאת.

[תורת מנחם - תשמ"ג א, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן (אוצר החכמה ע' 346)] ולהעיר שתיבת "רשית" (אותיות תשר"י) היא באופן דחסר א' כמו"ש **(דב' עקב יא,יב)** **ירשית השנה**, מ"רשית כתיב" היינו שתיבה זו נכתבה בתורה מלכתחילה באופן דחסר א', כדי להורות שהוספת והמשכת האל"ף "אלופו של עולם" נעשית ע"י עבודת בניי. וע"ד המבואר בהמשך חייב אדם לברך הנ"ל (בסופו) "בענין אל תקרי **מה** אלא מאה" [שהרי החיוב דמאה ברכות בכל יום למדים ממ"ש " **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך** וגו'"] אל תקרי **מה** אלא מאה" - שעבודת בניי היא להמשיך בחי' אל"ף, "אלופו של עולם" בכחי' "מה" (בביטול כמו משה ואהרן) ועי"ז נפעל הענין ד- "מאה".

[ילקוט יוסף, א"ח סימן מו] – דין מאה ברכות בכל יום מברר האם חיוב מאה ברכות הוא מן התורה או מדרבנן, והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ פסק שזה מדרבנן. ואור החיים (דב' כב,יט) כתב שעשו אותו מאה כסף רומז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום, כמו שדרשו את **(דב' עקב י"ב)** **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך**. אל תקרי מה אלא מאה, ופסוק זה בבעל תשובה נאמר (ט) – ראה להלך **[ברכת ציון]**. (בשו"ת התשב"ץ חלק ב' (סי' קסא) עסק בנושא האם בזמן הבית היו מברכים מאה ברכות בכל יום, וב-שו"ת רמ"ע מאאנו (סי' לט) עסק בנושא האם מאה ברכות מנו לפרושים או רק לקלי עולם שלא יפחתו מהם. בשבולי הלקט (סי' א) כתב שהפסוק (שה"ש) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ששומעים היטב ומכוונים, לברכות קריאת התורה, ומשלימים ע"י כך מאה ברכות. ועדיף לצאת בברכות של עצמו (מגן אברהם (סי' מו סק"ח). קונטרס מצות מאה ברכות (טוקר, ע' לה) כתב בשם הגרי"ז מבריסק, שקיום המצוה הוא רק ע"י מספר מאה ברכות בשלימות, ולכן מי שנאנס ולא יכול לברך מאה ברכות, לא חייב להשתדל לברך ... אם בין כך ובין כך לא יגיע לבסוף למנין מאה ברכות.

המקורות הבאים מלמדים על כך שהפסוק הוא בנין האב לענין יראת ה' והתשובה.
[בבלי ברכות לגב.] ... ואמר רבי חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים, שנאמר: **(דב' עקב י"ב)** **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם-ליראה**. אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: **(ישעיה לג,ו)** **יראת ה' היא אוצר:**! - אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא. דאמר רבי חנינא: משל, לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו - דומה עליו ככלי קטן - קטן ואין לו - דומה עליו ככלי גדול. פ'רש"י ע"פ **[בבלי ברכות]**: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. והסביר פירושו **[שפת"ח]** האדם הוא **בחינו** ונתנה הבחירה בידו ליראה ה', ע"פ פירוש שפת"ח **אם-ליראה** - מקף כרב-מצב של יראת ה' לפי היכולות שהוטבעו בו בעודו עובר (בבלי נדה טז,ב). האדם בעל בחירה להיות ירא ה' לפי היכולות שלו ולהשיג עמם מה שיותר כהשתדלות משה לעצמו. ואז **אם-ליראה** - תלשא בתפקיד (א) להורות שהאדם הוא בעל בחינה נעלה כעין מחיצה לעצמו משאר הבריאה; בבחירת דרגת יראת ה' (ב) תלשא כשיעור (או אומדנא של) יראת ה' ולפי כך לתקן ולהתעלות לפי יכולותיו הטבעיות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטלר) כי במצוות האמתי – התלים ק"ט, ט, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רבוע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסאל** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלשא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 דברים עקב ז"ב (התשע"ז)

(המשך משנת התשע"ו) **[שמלת אליעזר פר' עקב מאמר ב' ע' ריד, הרב יאקאב יצחק אליעזר (אוצר החכמה ע' 219)]**
 ניצבת פליאה עצומה, משה רבנו דרוש מעם ישראל: **(דב' עקב יג, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה הָיָה אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מִמֶּנּוּ כִּי אִם-לְיָרְאָה אֶת-**
ה' – אֵין הַקֶּבֶה מִבְּקֶשׁ מֵאַתָּם כִּי אִם מִלְּתֵא זֹוֹטְרַתָּ – יָרְאָה אֶת-ה' וְאֵילוּ לְבַסּוּף נִדְרַשׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

(דב' עקב יג, יב) לָלֶכֶת בְּכָל-דְּרָכָיו וְלֹא-הִבָּה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: **(דב' עקב יג, יב) לְשַׁמֵּר אֶת-**
מִצְוֹת ה' וְאֶת-חֻקֵּיו, וכי כל אלו הם דברים של מה בכך, שמשה רבנו קורא לישראל **(דב' עקב יג, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה הָיָה אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מִמֶּנּוּ כִּי אִם-לְיָרְאָה אֶת-**
שֶׁאֵל מִמֶּנּוּ. ברם כאן **בנה בנין אב** כי מדת היראה היא שורש הכל ואם יש כאן יראה הרי הכל כאן ואם אין יראה הרי מאומה אין
 כאן וכפי שכתב הרבי ר' בער ממעורטיש ז"ל בליקוטי אמרים דף יא "הנה תכלית הכל היא היראה, כי אם אין יראה אין חכמה ספונה
 וחשובה כלל ותכלית חכמה היא יראה הגם שצריך לעבוד ה' יתברך באהבה וביראה, אין צריך לתפוס רק יראה וממילא תשרה עליו
 אהבת הבורא יתברך, ובזו הבחינה יבחון האדם את עצמו אם יש לו יראה בשלימות" וכן הביאו ב"קדושת לוי" (ליקוטים ד"ה או
 יבואר הגמרא מאי טעמא עיזי מסגי ברישא (עזים הולכות בראש)) **"יסוד ושורש עבודת ה' יתברך ליראה ולאהבה את שמו יתברך, ובכל**
מקום היראה קודמת לאהבה שמקודם צריך לירא מה' יתברך ומהדר גאונו, ואמר מורי הקדוש מו"ה דב בער המגיד ממעורטיש ז"ל
שהאדם צריך להשתדל ולהתאמץ שיהיה יראת שמים על פניו ואז האהבה בא ממילא, שמחמת שזיכך את עצמו להיות יראת ה' על
פניו, זוכה גם לאהבת ה' יתברך." עד כאן. (ראה עוד אור החיים, מגיד דבריו ליעקב, מאור ושמש)

(דב' עקב יג, יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה הָיָה אֱלֹהֶיךָ – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב, הקש, דבר החוזר וקורה.
שֶׁאֵל מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵל – טפחא בתפקיד שני משמעות ורבוי שיאזין הייטב לברכות של אחרים ויצא בהם, מַעֲמָדָ – אתנה, מגביל,
 שאם אי אפשר, לא חייב להשתדל להשלים למאה.

כִּי אִם-לְיָרְאָה – מונח תלשא, כעין שני תפקידי תלשא, וכל תלשא עשויה להדרש אלפניה ולאחריה, סה"כ כארבעה תפקידי תלשא.
 (א) לימוד **אלפניה** על שיעור מאה ברכות ביום **וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה** – יתיב – דווקא כך, לפחות כך, לפחות מאה ברכות ביום.
 ועוד מרמז לבעל בחינה נעלה (כעין מחיצה לעצמו) העניו המבטל עצמו לה' כמו שאמר משה ואהרן **(שם בשלח טו, יז) וַנִּחַנּוּ מָה**
 ובהתבטלותו הוא ממשיך לתוך הבריאה את "אלופו של עולם".

(ב) לימוד **לאחריה (דב' עקב יג, יב) כִּי אִם-לְיָרְאָה –** מונח מקף תלשא, מקף כרב-מצב מרמז על בחינות (דרגות) שונות ביראה, יראה
 תתאה (כענין יראת העונש), בחינת יראה נעלה ביותר, הנקראת בחסידות יראה עילאה, יראת הרוממות, ומבטאים יראת הרוממות
 בפעולות הנאמרות בהמשך הפסוק והפרשה **(דב' עקב יג, יב) אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דְּרָכָיו וְלֹא-הִבָּה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת-ה'**
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: במסירות נפש לקיים קדושת החיים. ואילו בקריאת שמע **(דב' וא' ו, ה) בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ**
וּבְכָל-מְאֹדְךָ: הוא מסירות נפש עד כלות הנפש על קידוש ה'.

(דב' עקב יג, יב) כִּי אִם-לְיָרְאָה – מונח תלשא, בלימוד לאחריה. כפירש רבינו יונה יראה היא כמו קב חומטין שמשמר כל התבואה.
 היינו שיעור זמן קצר ללימוד התבוננות בהנהגת ה', התבוננות של מוסר לתיקון דרכי האדם, התבוננות בחסידות. שע"י התבוננות זאת
 משמר את כל לימוד התורה.
 נוסח כל ברכה רמז למאה הברכות שבכל יום בראשי התיבות של המלים **א'להינו מ'לך ה'עולם** – א' מ' ה' רמז למספר מא"ה

דברים עקב יא, ב'עַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לִחְוֹת אֲבָנִים כְּרָאשִׁים וְעֵלָה אֵלַי הַהֵרָה וְעָשִׂיתָ לָּהּ אֲרוֹן עֵץ:
 שבירת הלוחות הראשונים כתבלין להמתקת התנגדות יצר הרע, התורה ניתנת בלוחות השניים ותביא לביטול יצר הרע.
ב'עַת הַהוּא – קדמא ואולא, ... **פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לִחְוֹת אֲבָנִים –** גרשיים מהפך פשטא, תבנית טעמים בתפקיד כעין קל וחומר,
 כדי לברר זאת נעייין בתבנית הטעמים הבאה:
(דב' עקב יא, ב) פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לִחְוֹת אֲבָנִים – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, כנאמר ב-**[אבות דרבי נתן פ"ב]** ... **כך**
 אמר משה אם אני נותן את הלוחות לישראל נמצאתי מחייבן כלייה שנאמר **(שם' מש' כב, ט) זָבַח לְאֱלֹהִים יִתְרָם בְּלִי לֵה' לְכָדוֹ:** מה
 עשה תפש בשני הלוחות ושיברן שני' **(דב' עקב ט, ז) וְאֶתְפַּשׁ בְּשֵׁנֵי הַלְּחֹת וְאֶשְׁלַח־ם,** מנין שהודה לו המקום שני' **(דב' עקב יא, ב) ב'עַת**
הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ, הא שהודה לו המקום על שיבורן.

מכאן נלמד לתבנית הטעמים המלמדת בכעין קל וחומר. דיו לבא מן הדין אלו בני ישראל (הרבים) שחטאו בעבודה זרה של עגל הזהב
 להיות כנידון זה הישראלי היחיד שעבד עבודה זרה שמתחייב כלייה שנאמר **(שם' מש' כב, ט) זָבַח לְאֱלֹהִים יִתְרָם** ולכן גם עובדי העגל
 מתחייבים כלייה וזה תיקונם. וע"פ **[אבות דרבי נתן פ"ב]** כדי לא לחייב את הרבים שלא עבדו עבודה זרה אמר משה אם אני נותן את
 הלוחות לישראל נמצאתי מחייבן כלייה לכן תפש בשני הלוחות ושיברן שני' **(דב' עקב ט, ז) וְאֶתְפַּשׁ בְּשֵׁנֵי הַלְּחֹת וְאֶשְׁלַח־ם,** וב-**[נוסחה**
א של אדר"ג] מוסיף אלא אחוזו בהן ואשברם וחזון למוטב (כנראה כוונתו ואהזירן למוטב).

ועוד נאמר שם רבי יהודה בן בתירא אומר לא שבר משה את הלחות אלא שנאמר לו מפי הגבורה שנאמר **(במ' בהע' יב, ח) פַּה אֶל-פִּיָּה**
אֲדַבְּרֶנּוּ פה אל פה אמרתי לו שבר את הלחות. וי"א לא שבר משה את הלחות אלא שנאמר לו מפי הגבורה שנאמר **(דב' עקב ט, ז)**
וְאָרָא וְהָנָה חֲטָאתָם לָהּ אֱלֹהִים אינו אומר וארא אלא שראה שפרח כתב מעליהם.

(במ' בהע' יב, ח) פַּה אֶל-פִּיָּה אֲדַבְּרֶנּוּ – מונח גרשיים רביע, מונח מלמד על רבוי לימודים בתבנית הטעמים שאחריו גרשיים רביע,
 בתפקיד כעין יצא מהכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. ראה **(במ' בהע' יב, ח)** על היוצא מן הכלל. אפשר שכאן מוסיף לימוד הנאמר
 הנאמר ב-**[אבות דרבי נתן פ"ב]** פה אל פה אמרתי לו שבר את הלחות. יוצא מן הכלל המלמד על עצמו וואו על הכלל. עשוי ללמד
 לחושן משפט בסוגיה "קרע כסותי והפטור" – פטור, לא אמר היפטור – חייב.

אם תבנית הטעמים של הכתוב **(דב' עקב יא, ב) ב'עַת הַהוּא –** קדמא ואולא, ... **פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לִחְוֹת אֲבָנִים –** גרשיים מהפך פשטא, היא תבנית טעמים
 בתפקיד כעין קל וחומר, עולה סוגיה בדרך הלימוד של קל וחומר שאין עונשין מן הדין. אז אי אפשר ללמוד מ-**(שם' מש' כב, ט) זָבַח לְאֱלֹהִים יִתְרָם** שהוא
 על יחיד ללמד ממנו אל כלל ישראל, אלא רק אל יחידים שגם עובדים ע"ז כמו עגל הזהב מתחייבים כלייה וזה תיקונם.
 וגם בעיר הנידחת רק אם כולם עבדו ע"ז כל אנשי העיר ורכושה נשרפים ואם חלקם לא עבדו אז כל העובדים נידונים במיתה בהרב כיהודים ואין רכושם
 אובד. אפשר שבכעין קל וחומר שבפסוק **(דב' עקב יא, ב) יש הדגמת היסוד שאין עונשין מן הדין (היינו מלימוד בקל וחומר)**

דברים עקב יא, ב'עַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לִחְוֹת אֲבָנִים כְּרָאשִׁים וְעֵלָה אֵלַי הַהֵרָה וְעָשִׂיתָ לָּהּ אֲרוֹן עֵץ:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; תפוצת ההשערות: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קוסרים (פקדים) – להוביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפוש; מרכא טפחא – קב ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטי; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטי; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – חוקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בבנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ח)] (דב' עקב יא) בְּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוֹחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים זְשֶׁה-כ' (ימייה ב'ג) כִּי מְעוֹלָם שָׁבַרְתִּי עֲלֶיךָ נִמְקַתִּי מוֹסְרֵיךָ וְתִאמְרֵי לֹא אֶעֱבֹד אֲעִבֹר אִיהוּ עוֹל עוֹלוּ שֵׁל מִלֶּאךְ הַמּוֹת שֶׁנֶּאמַר (שִׁמ' תשא לב,טז) וְהַלֹּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמַּקְטָב מִקְטָב אֱלֹהִים הוּא הָרַחַת עַל-הַלֹּחֹת: חִירוֹת מִמִּלְאךְ הַמּוֹת וּר"נ אומר חירות מן הגלויות ורב אמר חירות מן היסורין שהיו כמלאכי השרת שנאמר (תה' פב,ו) אֲנִי-אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אֲתָם וּבְגִי עֲלִיּוֹן פְּלִקָם: ובשעה שעשו אותו מעשה נאמר (תה' פב,ז) אָכֵן כְּאֵתְּם תִּמְוִתוּן וְכֹאֲתְּם תִּפְלוּ: (ימייה ב'ג) וְתִאמְרֵי לֹא אֶעֱבֹד אִפִּי' מִשְׁתַּעֲבַדְתָּ עוֹשֵׂינִי מֵהַ שְׂאֵנִי מִבְּקִשֵׁינִי, אִמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשֵּׁה אֵתְּהָ הוּא קִשָּׁה שֶׁלֹּהֶם הַשְׁתַּעֲבַד / הַשְׁתַּעֲבַדְתָּ / שְׁנֵי-לוֹחֹת אֲבָנִים.

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ט)] ... (קהלת גה) עַתְּ לִהְיוֹתְךָ אֲבָנִים אֵלוּ הַלּוֹחֹת הָרֵאשֻׁנוֹת (קהלת גה) וְעַתְּ כִּנְסוּ אֲבָנִים עַת הַיָּה לְפַסּוֹל לּוֹחֹת אֲבָנִים אַחֲרַיִם שֶׁנֶּאמַר (דב' עקב יא) פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוֹחֹת אֲבָנִים, אִמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוּא מִבְּעַר (דב' עקב ז,כה) פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, ד"א פֶּסֶל-לָךְ שֶׁתֵּהָא הַפְּסוּלַת שִׁלְךָ, רַבִּי ל׳וֹי וְרַבִּי יוֹחָנָן אֹמַר מֵהֵיכָן פְּסִלְךָ אֶחָד אֹמַר מִתַּחַת כֹּסֵא הַכְּבוֹד פְּסִלְךָ, וְאֶחָד אֹמַר מִתּוֹךְ אַהֲלוֹ בְּרָא לּוֹ מִחֻצָב וּמִשָּׁם חֻצָב שְׁנֵי לּוֹחֹת אֲבָנִים וְנִטַּל אֵת הַפְּסוּלַת וּמִשָּׁם הָעֵשִׂיר שְׁהִיוּ שֵׁל סַנְפְרִינוּן,

מוצע להסביר המשך דרשת [אדר"ג] מנין שהודה לו המקום שנ' (דב' עקב יא) בְּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל-לָךְ, הא שהודה לו המקום על שיבורן, בשילוב דרשות [מדרש תנחומא עקב (ח) (ט)] על-פי תבנית הטעמים של אָמַר ה' אֵלֵי – דרגא מונח רביעי, תבנית טעמים לתיקון חטא אדם הראשון. החטא גרם לירידת העולמות התערבות היצר הרע ולעבודה זרה שהתגלתה בעגל הזהב ומלאך המות. נאמר ב- [בבלי קידושין ל,א] בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין נאמר ב- [בבלי סנהדרין כו,ב] דבר אחר: (התורה מכונה) תושיה - שניתנה בחשאי מפני השטן. [רש"י] מפני השטן - שהוא מקטרג, ואמר: תסתפק לעליונים ולא ימסרו הַלּוֹחֹת ביד משה. ואילו ב- [בבלי ילקוט שמעוני תורה פרשת מקץ [המתחיל ברמז קמז]] לוחות הראשונות על ידי שנתנו בקולות נשתברו (ט: כי שלט במ עין הרע), אבל לוחות אחרונות שנאמר (שם' תשא לד,ג) וַאֲשֶׁר לֹא-יִעָלֶה עִמָּךְ נִתְקִימוּ וְאֵף יְרוּשָׁלַיִם חֲרַבָה מִפְּנֵי הָעֵיץ (ט: הרעה) (איכה ב, טו) הַזָּאת הָעֵיץ שְׂאִמְרוּ לְפָלִילַת יְפִי. וכן כתב [פנחס רזא שמות כג] (דב' עקב יב) אֲשֶׁר שִׁבְרְתָהּ, וקשה למה לא זכו לוחות ראשונות להתקיים, וי"ל משום שנתנו בקולות ועי"ל משום שלא נכתבו מן הכתב אף על פי דלמעלה לא שייך, מהר"ר אליעזר: זאת כנראה דרשת [תנחומא עקב (ח) (ט)] החטא גרם לירידת העולמות התערבות היצר הרע ולעבודה זרה שהתגלתה בעגל הזהב ומלאך המות. החירות ממלאך המוות שהוא תוצאת היצר הרע, יבוא בביעור ע"ז וביטול יצר הרע מהעולם. הלוחות הראשונים נתנו בקולות ולכן היצר הרע פעל ביתר שאת לבטל התיקון שבא עמם. לכן הקב"ה צוה על משה לשברם כדי שיעשו כתבלין להמתיק את התנגדות היצר הרע. בפריחת אותיות התורה מן הלוחות היצר הרע כביכול זכה בכעין שיעיר לעזאזל, אבל זה היה כתבלין להמתיקו, להחליש התנגדותו. הלוחות השניים, שנתנו בצנעה נושאים את התורה כאשר היצר הרע לא כל כך מודע להם והתורה הנשאת עליהם פועלת את התיקון של חטא אדם הראשון עד ביטול היצר הרע לגמרי.

פֶּסֶל-לָךְ – מקף כרב-משמע מלות פסל-לך ע"פ [מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (ט)] (א) מִבְּעַר (דב' עקב ז,כה) פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, (ב) שֶׁתֵּהָא הַפְּסוּלַת שִׁלְךָ,

דברים עקב יב: וְאָכַתְבָּת עַל-הַלֹּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת הָרֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר שִׁבְרְתָהּ וְשָׂמְתָם בְּאָרוֹן:

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (יא)] (דב' עקב יב) אֲשֶׁר שִׁבְרְתָהּ, רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל חַד אִמַר טוֹל מִיַּדִּי הֵי לְךָ מִשֵּׁה אֲשֶׁר שִׁבְרָתָהּ, וְאֶחָד מֵהֶם אֹמַר יִפֵּה עֲשֵׂה מִלֵּה"ד לְמֶלֶךְ שֶׁקָּדַשׁ אֲשֶׁה אִמַר לֵה אַחֲרַי זְמַן אֲנִי מִשְׁלַח לְךָ כְּתוּבֵתֶיךָ בִּיד שׁוֹשְׁבֵינִי, שִׁלַּח הַמֶּלֶךְ אַחֲרַי זְמַן עַד שֶׁהוּא הוֹלֵךְ מִצָּא אֹתָהּ שֶׁקְלַקְלָה עִם אַחֲרַי, מֵה עֲשֵׂה אֹתוֹ שׁוֹשְׁבֵינִי קָרַע אֹתָהּ כְּתוּבָה אִמַר מוֹטֵב שִׁידוֹן אֹתָהּ כְּפִנּוּיָהּ וְלֹא כֹאשְׁתִּי אִישׁ, כִּךְ הַקָּדוֹשׁ ב"ה קָדַשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאמַר (שִׁמ' יתרו יט,י) וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וְיִקְחָר בָּא מִשֵּׁה לִיתֵן לֵהֶם אֵת הַתּוֹרָה וּמִצָּאָן שַׁעֲשׂוּ אֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה מֵה עֲשֵׂה שִׁבַר אֵת הַלּוֹחֹת שֶׁנֶּאמַר (דב' עקב ט,טז) וְאִרְאָה וְהִגַּדְתָּם לְה' אֱלֹהֵיכֶם (דב' עקב טז,ז) וְאֶתְּפֹשֵׁל בְּשֵׁנֵי הַלֹּחֹת וְאֶשְׂלַחְתִּי מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׂבַּרְם לְעֵינֵיכֶם: אִמַר ר' בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵלְבוּ מִשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל כִּרְ נַחְמִיָה הַלּוֹחֹת אֲרַכֵּן הִיָּה שֶׁשֵּׁה טַפְחִים וְרַחֲבָן ג', וְהִיָּה מִשֵּׁה מַחְזִיק בְּשָׁנִים וְהַקְּב"ה בְּשָׁנִים וּשְׁנֵי טַפְחִים רִיחַ בְּאַמְצֵעַ, וּגְבַרְוּ יָדָיו שֵׁל מִשֵּׁה וְאֶחָד בְּלֹחֹת וּשְׁבָרְן שֶׁנֶּאמַר (שִׁמ' תשא לב,ט) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ מִקְדָּוֹ אֶת-הַלֹּחֹת וַיִּשְׂבַּר אֲתָם תַּחַת הַהָר: לְפִיכָן אִמַר לִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַתָּה שִׁבְרָתָהּ, עַל מֵה שִׁבְרוּן עַל שִׁפְרוּת הַכֶּתֵב מַעֲלִיָּהִם וּלְפִיכָן שִׁבְרוּ מִלֵּה"ד לְדוֹאֵר שֶׁהִיָּה מֵהֶלֶךְ וּפְרוּדוֹרְגִי"א בִּידוֹ לְהַכִּנס בְּמִדְיָנָה וְעַבֵּר בְּתוֹךְ הַנְּהַר וּפְנָלוּ הַכְּתָבִים לְתוֹךְ הַמַּיִם וְנִמְחוּ הָאוֹתִיוֹת מֵה עֲשֵׂה אֹתוֹ הַדוֹאֵר קָרַעֵן שֶׁנֶּא' (דב' עקב ט,טז) וְאִרְאָה וְהִגַּדְתָּם לְה' אֱלֹהֵיכֶם מֵה רָאָה רָאָה הָאוֹתִיוֹת שִׁפְרוּן וְאֵף הוּא שִׁבְרוּן שֶׁנֶּאמַר אֲשֶׁר שִׁבְרְתָהּ אִמַר לּוֹ הַקָּדוֹשׁ ב"ה אֲנִי הַכְּתָבִית בְּתוֹרַתִּי וְאִמַרְתִּי (וַיִּקְרָא הַכָּתָב, וְהָשִׁיב אֶת-הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אִוְ אֶת-הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אִוְ אֶת-הַפְּסָלִים אֲשֶׁר הִפְקַדְתָּ אֲתָם, וְאֵתְּהָ הַפְּקֻדוֹן שֶׁהִיָּה אֶצְלֶךָ וְהָשִׁיב אֹתוֹ, זֹו שֶׁנֶּא' (דב' עקב יא) פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוֹחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים, וְלֹא עוֹד אֵלֹא לְמַחַר הֵן עוֹמְדִין לְהִיוֹת שׁוֹנִים מֵה שֶׁהָן לְמִדִּין מִמֶּךָ נִשְׁתַּבְּרָה חֲבִית וּשְׁבַרָה הַסְּרִסוֹר הוּא מִשְׁלּוֹ אֵתְּהָ הֵיית סְרִסוֹר בֵּינֵינוּ לְבִינּוּ וּשְׁבַרָתָ לְפִיכָן אַתָּה צָרִיךְ לְשַׁלַּם

(דב' עקב יא) פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוֹחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים – גְּרַשִׁיִם מֵהַפֶּךְ פֶּשְׁטָא זַקף-קטן, זַקף-קטן מִלְּמַד עַל שְׁנֵי לִימוּדִים, מֵהַפֶּךְ פֶּשְׁטָא מִלְּמַד שֶׁלִּפְחוֹת אֶחָד מֵהַלִּימוּדִים יוֹצֵא מִפְּשֵׁט הַכְּתוּב. לִימוּד אֶחָד הוּא הַלִּימוּד שֶׁל יוֹצֵא לְהַקֵּל שֶׁשִׁבִּירָת הַלּוֹחֹת מִנְעָה קְבָלַת הַתּוֹרָה ע"י עַם יִשְׂרָאֵל וְכַךְ לֹא נִתְחַיְּבוּ כוֹלָם כְּלִיָּהּ. אִמַנָּם ב- [מדרש שה"ש רבה] מִשֵּׁה טַעֵן כִּי הַתּוֹרָה נִיתְנָה לְעַצְמוֹ כַּמְתָּנָה וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל כִּדִּי לֹא לְחִיָּיבָם, וְשִׁבַר אֵת הַמְתָּנָה שְׁלוּ. אֲבָל מ- [אבות דרבי נתן פ"ב] וּמ- [מדרש תנחומא (ורשא) פרשת עקב (יא)] מִתְבַּרֵּר לִימוּד אַחֲרַי שֶׁל דְּבַר הַפּוֹכוּ וְהוּא סוּגִיָּית מְזִיקָה ב- [אדר"ג] הַקְּב"ה הַפְּקִיד הַלּוֹחֹת בִּידֵי מִשֵּׁה כְּשִׁלִּיחַ, וְאִמַר לּוֹ לְשִׁבְרוֹם וְהִיָּה עִמּוֹ בְּשַׁעֲה שֶׁשִׁבְרוֹם וּגַם הוּדָה לּוֹ עַל שֶׁשִׁבְרוֹם. אֲבָל ב- [תנחומא עקב (יא)] מִשֵּׁה מִצְטוּוֹה לְהַשִּׁיב לּוֹחֹת שְׁנֵיִם מִשְׁלוּ מִפְּנֵי שֶׁשִׁבַר מֵה שֶׁהוֹפְקֵד בִּידֵי כְּשִׁלִּיחַ לְעַם יִשְׂרָאֵל. בְּרוּךְ סוּגִיָּית מְזִיקָה בְּחוֹשֵׁן מִשְׁפָּט. בְּהַתִּיעֻצוֹת עִם הָרַבָּנִים הִי"ו ח"נ גִּירִשׁ, הָרַב א"מ בְּרַאוּן, הָרַב רובִינְשְׁטִינ, הַתְּבַרֵּר כִּי הַמְזִיק דְּבַר, שְׁאִינוּ שְׁלוּ, בִּידֵיִם חִיָּיב לְשַׁלְּמוּ (בְּלִי קִשְׁר אֵם הוּא שְׁלִיחַ, נִפְקֵד שֶׁהוּא שׁוֹמֵר מֵאַרְבַּע שׁוֹמְרִים, אִו בְּלִי חִיּוֹב שׁוֹמֵר). אֵם אִמַר בְּעַל הַחֲפֵץ "קָרַע כְּסוּתִי" "קָצוּץ אֵילָנוֹת" "שְׁבוּר" וְלֹא אִמַר לּוֹ הִפְטוּר – הַמְזִיק חִיָּיב, אִמַר "הַפְטוּר" – הַמְזִיק פְּטוּר. אִמַר הָרַב א"מ בְּרַאוּן הִי"ו ש"הַקְּצוּת" מִפְּלַפֵּל בְּדִין בְּעֵלְיוֹ עִמּוֹ. אִמַר לּוֹ "הוֹק וּפְטוּר" אִו "קָרַע כְּסוּתִי", אֵם הַמְזִיק הוּא שׁוֹמֵר – חִיָּיב, אֵם הַמְזִיק אֵינוֹ שׁוֹמֵר – פְּטוּר.

עצם משיכת חפץ ע"י שליח זה קנין. שליח נמצא בתנועה לכן אין כאן הקצאת מקום ולכן השליח הוא לפחות שומר חנינם (וודאי אינו לא שומר כלל). קנין סודר הוא חמור מסתם משיכה כי המקבל עליו בקנין סודר משעבד גופו לחפץ לפצות בכסף. היות והקב"ה אמר למשה "שבור" ולא אמר לו "הפטר" או שמשם שבר מעצמו הלוחות זהו הזק שיש לשלמו בכסף או שווה כסף כגון שיש גלמי, חייטם, לוחות. הקב"ה הקל על משה ומצא אבן סנפירון באוהלו וממנה חצב הלוחות השניים והעשיר מן הפסולת. ואם הייתה מתנה אליו אז אינו שומר וכל זכויות הקנין הן של משה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא פשטא; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטית; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטית; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטית; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – זיקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכולל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 דברים עקב ז,יב (התשע"ח)

דברים עקב י,יב: ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך

כי אם-ליראה את-ה' אלהיך ללכת בכל-דרךיו ולאחבה אתו ולעבד את-ה' אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך:

דברים עקב י,יג: לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

[דברי דוד] (דב' עקב י,יג) ... שאין הש"י מבקש ממך רק היראה שבשים לבך (י,יב) ליראה את-ה' ותו לא, אלא מן מחשבת היראה שלך ימשך ללכת בכל-דרךיו ולאחבה אתו, ואינו צריך לחשוב ולדאוג ע"ז והיינו במצות עשה, שע"ז אמר ללכת בכל-דרךיו ואח"כ אמר על מצות לא תעשה דהיינו (י,יג) לשמר את-מצות ה' דכל השמר אינו אלא לא תעשה, וסיים ע"ז לטוב לך, וכמו שארז"ל [שיר השירים רבה ד,ה] כל מי שבא עבירה לידו וניצל ממנה ולא עשה אותה (נחשב לו ש) מצוה גדולה עשה. : ומסיים **[דברי דוד] ויש לו שכר כאילו עשה מצוה. ומשום מה לא הביא **[משנה** מפורשת **מכות פ"ג,מט"ו]** הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.**

(דב' עקב י,יב) את-ה' אלהיך – קדמא ואולא ... **(דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה'** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית משני הכתובים בתפקיד כעין קל וחומר עם דיו.

דיו לבא מן הדין (במצוות לא תעשה **(דב' עקב י,יג) לשמר**) להיות כנידון (במצוות עשה של תשובה **(דב' עקב י,יב) ועתה**) מה בעל התשובה מקבל שכר אז לא כל שכן שמי שלא עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר. אפשר שזה קל וחומר גם בלי דיו. מה בעל התשובה מקבל שכר אז קל וחומר שמי שלא עבר על לא תעשה ואפילו לא ברח ממקום העבירה אלא ישב ולא עשה יקבל שכר.

דברים עקב י,יג: לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

[רש"י] (דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה' – ואף היא לא לחנם (רא"ם: עבורך), אלא לטוב לך, שתקבלו שכר:

[רבי אליהו מזרחי] (דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה' ואף זו לא לחנם, אלא לטוב לך, שתקבלו שכר. הוצרך להוסיף על לטוב לך "אף זו לא לחנם", מפני שבזולתו היה נראה כסותר זה את זה, דמעיירא אמר: **(דב' עקב י,יב) מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם-**

ליראה... לשמר את-מצות ה' משמע שה' צריך זה לעצמו, ולבסוף אמר לטוב לך ומשמע שאינו צריך זה - רק בעבורך. אבל עם תוספת הזה, יהיה פירושו: אף על פי שה' שואל זה מעמך, אינו בעבורו - רק בעבורך, כדי לקבל שכר. ופירש "לא לחנם" לא בעבורו, שהיא לך לחנם, מאחר שאינך נהנה ממנו.

פי' ה-**[רא"ם]** 'לא בעבורו' ונמשך דבריו אלא בעבורך. כיצד? ע"פ **[דברי דוד] לשמר** אלו מצוות לא תעשה. כאשר בא לפניך מצוות לא תעשה ואתה יושב ולא עושה אתה מקבל שכר.

(י,יג) לשמר את-מצות ה' – מהפך פשטא, בתפקיד להוציא מהפשט. ע"פ **[רא"ם]** מהפשט נשמע שה' צריך זה לעצמו, ומלמד שאינו צריך לעצמו אלא עבור הישראלי המקיים את מצוות ה' עשה ולא תעשה.

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (דב' עקב י,יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך. אטו דבר קטן הוא זה וי"ל דאקרא דלכתריה קאי **(דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה'** וגו' לטוב לך. כלומר אינו שואל ממך דבר זה (טט: לברך מאה ברכות ביום) כי אם לטוב לך להנאתך ולהרבות לך שכר. ויש אמרים שודו תקנם לעצור מגפה שבה מתו כל יום מאה אנשים. עוד יש להוכיח מאה ברכות מרכיב הנה כ"י

כ"ן יברך גבר במנין כ"י כ"ן יברך גבר כי יברך חסר ו"ו כתיב ולכך תקנו לומר מודים שהרי פי' משתחיים כדכתיב גבי נעמן **(שמ"א ט"ו)** והשפתחתי לה' אלהיך: . ותרגם יונתן ואודיתי קדם ה' אלהך

(הגדת טט: בגירסה של שו"ת 24 תיב"ע **(שמ"א ט"ו)** ואסגוד קדם ה' אלהיך: ופסוק זה נאמר בשאול ולא בנעמן שבו נאמר **(מל"ב ה,יח) והשפתחתי בית רמון** וינתן ואסגוד בית רמון. כך שהמסקנה הבאה "שהשתחוויה" משמעה "מודים" צריכה מקור נוסף.)

ומ"מ אנו אומרים מודים ולא משתחיים לפי שעולה בגימטריא מודיים" מאה לומר שכל האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות ר"ל שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה או שיראה איסר כנגד לבו וכרע כחוטרא וזקיף כי חויא

(דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד משני הלימודים יוצא מפשטו של מקרא. לימוד (א) אפשר שאחד משני הלימודים הוא לשמר את-מצות ה' –

גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. הנשמר מלעבור על לא תעשה מקבל שכר. לימוד (ב) ע"פ **[דעת זקנים מבעלי התוספות]** יצא להקל (א) לציבור שאמירת מאה ברכות מצילה מהמגפה; (ב) האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות

[משך חכמה] (דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה' ואת-חקותיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

... הבאור, כי כל התורה בכללה היא לטובת מין האנושי ולקיומו ... כפי מה שיודע היודע האמיתי יתברך. ולכך לא נוסדו דרכיה על ענינים מחלשים את החומר וכוחותיו, רק כלליותיה המה דברים מחלשים התאווה. ... לבד מצוה אחת מצאנו, מילה, שהיא גם כן להחליש התאווה כמו שכתב בהמורה.

(דב' עקב י,יג) לשמר את-מצות ה' – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. מצוות מילה שבאה להחליש התאווה יצאה מכלל המצוות ללמד שכלל המצוות המה דברים מחלשים התאווה ובאות להקל על ישראל בשמירת המצוות.

אשר אנכי מצוה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקשורה לנושא ושעל חלקה לא חל ענין מסוים או הלכה מסוימת בקשר לנושא. כגון מצוות מילה **[משך חכמה]** אם יש איזו סכנה בדבר, אז אינו נימול, וכגון **[בבלי סנהדרין עד,א]** והא תניא, אמר רבי ישמעאל: מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודה זרה ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג – תלמוד לומר **(וי' אח"מ יח,ה) ותי נהגם** – ולא שימות בהם. יכול אפילו בפרהסיא – תלמוד לומר **(וי' אמר כב,א) ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי**.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורול) כי במצוות ה' האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תפנית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מצונית היום – טפחא כטעם עוצר ובכל זאת יש לומדים אותם כיחידה אחת. וההסבר **מצונית** – טפחא בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **היום** ע"פ **[דברי דוד] (דב' עקב יא,ג)** פ' **ה' ה' אב-ש'מע' תש'מעו** אם תשמע בישן תשמע בחדש. פירש"י [סוכה מו,ב]: מה שתחדשו אתם מעצמכם בכל יום מה שתלמדו מן הישן, דהיינו מה שלמדתם ממני. ועפ"ז נראה לתרץ מה שקשה על פירש"י אחר זה ב-(דב' עקב יא,ג) **מצונית היום** 'שיהיה בעיניכם חדשים' והיינו ממה שכתוב **מצונית היום**, דלמה לא פירש"י כן על מ"ש בפרשה זו: ב-(דב' עקב יא,ג) **אשר אנכי מצונית היום לטוב לך**, ולפי מה שכתבתי כאן ניחא, דבאמת הוה הצווי היום (טט): כלומר הפסוק **(דב' עקב יא,ג)** מתיחס לזמן שמר"ח שבט בשנה הארבעים, ואילו **(דב' עקב יא,ג)** **אשר אנכי מצונית היום** מתיחס לזמן צווי קודם כגון מתן תורה **היום** – אתנה כמגביל?

תכלית כל הקרא בסיפא **לטוב** – טפחא, פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, **לך** – סלוק, כמגביל את הטוב דווקא לכל אחד מישראל, כבן יחיד לאביו. המקיים גזרת ה' בלי הרהור זה תכלית הטוב לו כנבא.

דברים עקב יז, 2 – ח: [ז] מ'שם נסעו הג'ג'דה ומן-הג'ג'דה י'ש'ב'תה ארץ נח'לי מ'ים:
[ח] ב'עת ה'הוא ה'ב'ד'ל ה' את-ש'ב'ט ה'לוי ל'ש'את את-א'רון ב'רית-ה' ל'ע'מד ל'פ'ני ה' ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו ע'ד ה'יום ת'ה:
[ב'עה"ט] ... סמך מ'ים (דב' עקב יז, 2) ל'ש'את את-א'רון ב'רית ... ו'ל'ב'ר'ך לומר שצריך ליטול ידיו כדי לישא כפיו,
(דב' עקב יח, 1) ל'ע'מד - תלישא-קטנה (= תרסא) אפשר שבשני תפקידים מתוך תפקידי תרסא: שיעור, חציצה, מחיצה, עקירה.

(א) בתפקיד חציצה מלמד שעבודת כהנים בעמידה **במחיצת** מחנה שכונה (חצר המשכן והמשכן, ובמקדש עזרה, קדש (אולם, היכל) וקדש הקדשים וכל הלשכות בקדש) **בלא חציצה** על הרצפה (היינו יחפים), **[בבלי יומא נח,א]** תא שמע: היה עומד על גבי כלי או על גבי רגל חבירו - פסול. **[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"ז]** וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא, וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה, ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כליים או בהמה או על רגלי חבירו פסול, וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסול. **[חברותא זבחים כד,א]** שנינו במשנה: היה עומד על גבי כליים, על גבי בהמה, על גבי רגלי חבירו - פסול! והוינן בה: מנלן שהעומד על גבי חציצה פסול עבודה? ומתריצין: דתנא דבי רבי ישמעאל: הואיל ורצפה של המקדש מקודשת לעמוד ולשרת עליה בקדושה שקידשה דוד, וכלי שרת מקודשין כדכתיב **(במ' נשא ז,א) וימשקם ויקדש אתם** - מה כלי שרת נאמר בהם הדין שלא יהיה דבר חוצץ בינו של הכהן המקבל בידו את הדם לבין כלי שרת, אף רצפה של המקדש, לא יהא דבר חוצץ בינו של הכהן העובד לבין הרצפה!

(ב) בתפקיד שיעור נטילת מים לכהנים. **[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"ז]** מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר, וגו' **[כסף משנה] ... ברייתא בפרק שני דזבחים**, ומפרש טעמא משום דכתיב **(שמ' תשא ל,ב) ירצצו** לרבות כלי שרת. **(שמ' תשא ל,ב) בבבאם אל-אקהל מועד ירצצו מים ולא יגמרו ... אל-אקהל מועד ירצצו מים** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חלה אותה הלכה, הפרטים שבהם מקדשים ידים ורגלים הם כיור וכלי שרת **[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"א]** הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית (ע"פ כסף משנה אם נוטלים עמם מתוך הכיור) בין שאין בהן רביעית (ע"פ כסף משנה הכוונה שאלו ברזים הקדושים לתוך הכיור). **[כסף משנה]** ברייתא שם (שני דזבחים דף כ:): טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה ופירש"י במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למים חיים:

(דב' עקב יז, 2) נח'לי מ'ים – מרכא סלוק, כעין רבוי הגבלות כפסק **[רמב"ם ביאת המקדש פ"ה, ה"א]** הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל ועוד הגבלות כפירש **[כסף משנה]** ברייתא שם (שני דזבחים דף כ:): טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה ופירש"י במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למים חיים: טט: ועל פי [רמב"ם מקוואות ט] יש עוד צורות של מעיינות, וגם טבילת כהן באלה אינה קידוש.

(דב' עקב יח, 1) ל'ע'מד ל'פ'ני ה' ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו
ל'פ'ני – קדמא, בתפקיד קודם קידוש ידים ורגלים, כדי **ל'ע'מד** – תרסא בתפקיד שיעור המים שבו יקדש ידיו ורגליו מכיור שיש בו שיעור מים ללפחות ארבעה כהנים או יקדש מכלי שרת בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית **ה' ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפש הכתוב.

[בבלי תענית כו,ב] אמר רבי יצחק אמר קרא **(דב' עקב יח, 1) ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו** מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן. **[רש"י בבלי תענית כו,ב]** מה (כהן) משרת כו' - עובד עבודה, דלא מיתסר אלא שתויי יין ממש, דכתיב יין ושכר אל תשת וגו', הא (כהן שאכל) בחרצן – מותר (לשרת).

[בבלי ערכין יא,א] מדכתיב: **(דב' עקב יח, 1) ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו**, מכלל דברכת כהנים לאו שירות היא. **[בבלי סוטה לח,א]** **[במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יא, ד]** ... ר' נתן אומר אינו צריך שכבר נאמר **ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו** מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה דכתיב לעמוד לשרת אף ברכה בעמידה, כה תברכו בנשיאות כפים אתה אומר בנשיאות כפים או אינו אלא בנשיאות כפים ושלא בנשיאות כפים תל" (וי' שמ' ט,בב) **וישא אהרן את ידיו וג'ו אל-העם ויברכם** מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים

[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) במדבר פרשת נשא [המתחיל בדף פה עמוד א]]
 רבי נתן אומר הרי הוא אומר **(דב' עקב יח, 1) ל'ע'מד ל'פ'ני ה' ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו**. מה שרות בעמידה אף ברכה בעמידה. **[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת עקב [המתחיל בדף יב עמוד א]]**
(דב' עקב יז, 2) מ'שם נסעו הג'ג'דה. (דב' עקב יז, 2) ב'עת ה'הוא ה'ב'ד'ל ה' את-ש'ב'ט ה'לוי. ל'ש'רתו ו'ל'ב'ר'ך ב'ש'מו. מקיש ברכה לשירות. מה שירות בכשרים ותמימים אף ברכת כהנים בכשרים ותמימים. מיכן אמרו חכמים כל כהן שיש בו מומין אינו עולה לדוכן: